
KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Romániai Magyar Közgazdász Társaság
Asociația Economiștilor Maghiari din România
Gesellschaft Ungarischer Ökonomen aus Rumänien
Hungarian Economist's Society of Romania

Tartalomjegyzék

GYÓRFFY DÓRA

Globális kihívások és nemzetgazdasági alkalmazkodás:
a gazdaságpolitikai fegyelem intézményesítése Svédországban 3

KOVÁCS GYÖNGYVÉR

Elektronikus webáruházak: lehetőségek az e-kereskedelemben 28

KEREKES KINGA

Miből és hogyan éltünk 2005-ben? Háztartási jövedelmek és költségek
az Északnyugati régióban 35

CSOMAFÁY FERENC

Barangolás a pénz világában 45

VINCZE MÁRIA

Könyvismertető 49

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XL. rész 51

RMKT hírek 54

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 56

Globális kihívások és nemzetgazdasági alkalmazkodás: a gazdaságpolitikai fegyelem intézményesítése Svédországban

GYÓRFFY DÓRA¹

A tőkepiacok globális liberalizációja az 1980-as évektől kezdődően jelentősen leszűkítette a gazdaságpolitika mozgásterét az önálló valutával rendelkező kis nyitott országokban. A cikk Svédország esetét vizsgálja meg, mely a magas állami újraelosztási szint ellenére sikeresen alkalmazkodott az új kihívásokhoz a gazdaságpolitikai fegyelem intézményesítése révén. A monetáris és fiskális politika szabályalapú megközelítése az integrált tőkepiacok által jelentett korlátokat figyelembe véve a korábbi svéd modellhez hasonlóan a gazdaságpolitika négy alapvető célkitűzését szolgálja: a növekedést, magas szintű foglalkoztatottságot, társadalmi egyenlőséget és az árstabilitást. A közös célkitűzések mellett a két korszakot összeköti a gazdaságpolitikai konszenzus és a társadalmi bizalom, mely a siker alapvető feltétele volt mindkét rendszerben.

Journal of Economics Literature (JEL) kód: E60, F43, O52, P11

I. Bevezetés

A tőkepiacok nemzetközi szintű liberalizációja, mely az 1980-as évektől kezdve gyorsult fel, új lehetőségeket és kockázatokat jelent az önálló valutával rendelkező kis nyitott országok számára. A bővülő forrásokból származó haszon mellett a gyakori válságoknak jelentős gazdasági és társadalmi költségei vannak. A liberalizációból fakadó előnyök ezért semmiképpen sem nevezhetőek maguktól értetődőnek, mely megfontolást különböző empirikus kutatások is megerősítenek: a fejlődő országok tapasztalatait elemezve Prasad és szerzőtársai (2003): 34 azt találták, hogy míg a kereskedelmi liberalizációnak erőteljes növekedésgyorsító hatása van, a pénzügyi liberalizáció és a gazdasági növekedés között nem figyelhető meg hasonló lineráris összefüggés. A szerzők fő következtetése, hogy a globalizáció jótékony hatásai csak bizonyos feltételek (pl. makrogazdasági stabilitás és stabil intézményi környezet) megléte mellett érvényesülnek, melyek hiánya a kis nyitott országokban felnagyítja a globalizációból fakadó hátrányokat.

Svédország kiváló példája a globális kihívásokhoz való nemzetgazdasági alkalmazkodásnak. Míg az 1990-es évek elején a pénzügyi válság a korábban ünnepelet „svéd modell” bu-

¹ Gyórfy Dóra a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának adjunktusa. E-mail: dora.gyorffy@econ.unideb.hu. A cikk korábbi változatához fűzött értékes észrevételekért köszönetet szeretnék mondani Csaba Lászlónak és egy névtelen bírálónak.

kását vetítette előre, ma már Svédországot a világ három legversenyképesebb országa között tartják számon². Mindez annál is inkább meglepő, mivel az állami újraelosztás mértéke jelenleg is nagyon magas³, melyet korábban a versenyképesség fő gátjának tartottak⁴. Az esettel kapcsolatosan a cikk két alapvető kérdésre keresi a választ: 1. Milyen intézkedéseknek köszönhető a jelenlegi siker? 2. Mi tette ezeket az intézkedéseket politikailag lehetőséggé és fenntarthatóvá? A cikk fő tézise, hogy a tőkepiaci integráció időszakában a monetáris és fiskális stabilitás intézményesítése nyújtja a legmegfelelőbb keretet a svéd gazdaságpolitika négy hagyományos célkitűzésének, a növekedés, teljes foglalkoztatottság, a társadalmi szolidaritás és az árstabilitás megeremítéséhez. Az 1990-es években kitörő pénzügyi válság rádöbentette mind a politikai elitet, mind az állampolgárokat arra, hogy a hagyományos svéd modell korábban fennálló feltételei megszűntek, és új megoldást kell kitalálni a gazdaságpolitikai kihívások kezelésére. A válság során kialakult konszenzus lehetővé tette a konszolidációt és a makrogazdasági döntéshozatal korlátok közé szorítását, melyet az intézkedések sikere az elmúlt 10 évben megerősített, és ezzel fenntarthatóvá tette a reformokat.

A fenti gondolat kifejtéséhez először áttekintem a hagyományos svéd modell fő jellemzőit és a modell feltételeit. Ezután bemutatom, hogyan erodálódott először a belső, majd a külső feltétel az 1970-es évektől kezdődően, melyek két időszakban makrogazdasági instabilitáshoz, majd recesszióhoz vezettek. A harmadik rész az 1990-es évek intézményi reformjait tárgyalja, melyek új keretet biztosítottak a gazdaságpolitika fő célkitűzéseikhez. A negyedik rész a modellváltás politikai feltételeit mutatja be. Zárásként a cikk a svéd esetből levonható gazdaságpolitikai tanulságokat fogalmazza meg.

II. Gazdasági csodától a pénzügyi válságig: a svéd modell⁵ 1932–1992 között.

A svéd modell eredete és működése

A svéd modellt általában az univerzális jóléti állammal és a korporatista hagyományokkal azonosítják⁶. Bár ez a definíció megragadja a svéd gazdaságpolitika leginkább megkü-

² A Világgazdaság Fórum 2005-ös felmérése szerint Finnország és az Egyesült Államok után Svédország a harmadik legmagasabb versenyképességi index. A felmérést lásd: <http://www.weforum.org>

³ Az állami kiadások mértéke 2005-ben a GDP-hez viszonyítva 59,9 százalék volt. Forrás: Európai Bizottság (2005): 208.

⁴ A jóléti állam végéről lásd pl. Mishra (1999).

⁵ Sokan vitatják, hogy beszélhetünk-e egyáltalán svéd modellről. Lindbeck (1998): 59 érvelése szerint az 1960-as évek közepéig a svéd gazdaságpolitika nem különbözött jelentősen a többi nyugat-európaiországtól, és ezért nem beszélhetünk egy egyedi modellről. Továbbá a modell nem tervezés eredményeként született, hanem több száz egyedi döntés eredménye volt. A cikkben a modell kifejezést Lundberg (1985): 3 alapján használom, aki a modellt a következőképpen definiálja: a) gazdaságpolitikai elmélet b) ideális teljesítmény c) általánosítás a svéd gazdaság aktuális működéséről.

⁶ Lásd pl. IMF (2001): 5

lönbötető vonásait, figyelmen kívül hagyja azonban a modell más fontos elemeit, melyek ugyan kevésbé tekinthetők egyedinek, a sikeres működéshez viszont elengedhetetlenek bizonyultak. A következőkben röviden bemutatom, milyen gazdaságpolitikai alapjai és feltételei voltak a hagyományos modellnek.

A modell eredete az 1920-as évek gazdasági recessziójához köthető, mikor az ipari termelés 25 százalékkal esett, a munkanélküliség elérte a 25 százalékot a bérek 35 százalékos esése ellenére⁷. A válság után az üzleti ciklusok kilengéseinek mérséklése és a teljes foglalkoztatottság a gazdaságpolitika elsődleges céljává vált. Az 1932-ben hatalomra kerülő szociáldemokraták ezt a gazdasági aktivitás magas szinten tartása mellett vélték elérhetőnek, melynek elsődleges feltétele a versenyképesség fenntartása és a makrogazdasági stabilitás volt.

A különböző gazdaságpolitikai célok összehangolásában a fő kihívást a teljes foglalkoztatottság által kiváltott bérinfláció kezelése okozta⁸. A problémára két szakszervezeti közgazdász, Gosta Rehn és Rudolf Meidner talált megoldást 1948-ban⁹. A Rehn-Meider modell rendszerszemléletben tárgyalja, hogyan lehet egyidejűleg megvalósítani a gazdaságpolitika négy fő célkitűzését: a növekedést, a teljes foglalkoztatottságot, a társadalmi egyenlőséget és az árstabilitást.

A modell szigorú fiskális politikát tételezett fel a gazdaság túlfűtöttségének a megakadályozására és az inflációs nyomás csökkentésére. A fiskális fegyelem egyben a közösségi megtakarítások növelését is jelentette, mely a társadalom és az iparpolitika révén a gazdaságpolitika más célkitűzéseit szolgálta. A fegyelem fenntartásához alapvető volt a magas szintű foglalkoztatottság, mely biztosította az állam bevételeit. A magas szintű foglalkoztatottság fenntartásának eszköze a bérek reális szinten tartása volt, mely a jövedelempolitikán keresztül valósult meg.

A jövedelempolitikában a szolidáris bérpolitika a „hasonló bér hasonló munkáért” elvben jelent meg, tehát a bérek nagysága nem függött a cég jövedelmezőségétől. Ennek megvalósítása a munkavállalói és a munkáltatói szakszervezetek közötti, az 1938-as saltsjöbadeni megállapodás óta jellemző békés együttműködés fenntartásán múlt. A szolidaritás mellett ez a típusú jövedelempolitika a versenyképesség javításához is hozzájárult az elmélet szerint, hiszen az átlagos jövedelmezőségű cégek igényeihez igazított bért a kevésbé jövedelmező cégek nem bírták kifizetni, ezért kiszorultak a piacról, tehát a gazdaság termelékenységé nőtt. A felszabadult munkaerőt a kormány aktív munkaerő-piaci politi-

⁷ Lundberg (1985): 6.

⁸ A probléma a gazdasági válság utáni időszak túlfűtöttségének tapasztalataiból adódott. A korai szociáldemokrata gazdaságpolitika leírását adja Erixon (2000): 3–5.

⁹ Angolul 1953-ban publikálták. Lásd: Rehn et al (1953).

kája révén a magasabb produktivitású cégek és szektorok felé tereltek. Az átlagosnál magasabb produktivitású cégek az alacsony bérek révén extraprofitra tettek szert, melyet magas adók terheltek és a kormányzat számára a kiválasztott szektorokba való beruházásokat finanszírozták.

A jövedelempolitika által biztosított alacsony infláció mellett a monetáris politika feladata is a versenyképesség fenntartása volt a kamatok alacsonyan tartása révén, melyek megkönnyítették a beruházások finanszírozását. 1971-ig, a Bretton Woods-rendszer összeomlásáig, szigorúan rögzített árfolyamrendszer volt érvényben, és leértékelést csupán alapvető egyensúlytalanságok esetén lehetett a Nemzetközi Valutaalappal egyeztetve végrehajtani. Ez azt jelentette, hogy a többi országnál magasabb inflációs szint vagy alacsonyabb termelékenység a valuta reálfelértékelődéséhez és ezáltal a versenyképesség gyengüléséhez vezetett. Ezért a modell egyik különösen fontos feltétele volt, hogy a külpiaci versenyképesség megőrzése érdekében a bérek kialakításában az export szektor cégei játsszák a vezető szerepet, ami azt jelentette, hogy a bérek nem emelkedhettek jobban, mint a termelékenység és a külföldi árszint¹⁰.

A teljes foglalkoztatottság és a versenyképes gazdaság megteremtését biztosító intézkedéseket kiegészítette a jóléti állam kiterjesztése, mely a szociáldemokrata kormányok társadalmi egyenlőséget biztosító törekvését szolgálta. Mivel a svéd modellt a piacgazdaság keretein belül képzelték el, a jóléti állam révén a termelés államosítása helyett megvalósult a fogyasztás államosítása¹¹. A bölcsőtől sírig gondoskodó állam minden polgárának biztosította az ingyenes egészségügyi ellátást és oktatást, csakúgy, mint a magas jövedelemhelyettesítést a munkanélküliek, családok és nyugdíjasok részére. A programok finanszírozására a magas progresszív jövedelem és vagyonadó szolgált.

Az 1960-as évek közepéig a modell sikeresnek bizonyult, 1,5–2,5 százalékos munkanélküliség mellett megvalósult a teljes foglalkoztatottság, míg a szakszervezetek közötti harmonikus együttműködés biztosította a jövedelempolitika fegyelmezettetését és az alacsony inflációt. A négy százalékos növekedés mellett az üzleti ciklusok váltakozása mérsékelt maradt, bár ahogy az 1. táblázatból kiderül, a termelékenység elmaradt a jelenlegi eurózóna tagjainak akkori teljesítményétől.

---

¹⁰ Az ún. EFO model /Edgren – Faxen – Odher (1973)/ szerint a külpiaci versenytől elszigetelt szektorokban jelentkező béremelkedés a közös munkaerőpiac miatt előbb-utóbb az exportszektorban is jelentkezik, befolyásolva a versenyképességet.

¹¹ Lundberg (1985): 13.

---

1. tábla: Fő makrogazdasági mutatók Svédországban és az EU-12-ben 1961–1973

	Növekedés	Termelékenység	Foglalkoztatottság	Egységnyi munkaerő költség	Infláció
Svédország	4,1	2,1	73,9	-0,2	4,9
EU-12	5,1	3,2	64,2	0,1	5,1

Forrás: Európai Bizottság (2005): 196 és 208

A munkaerő-piaci konszenzus erodálódása és az 1970-es évek egyensúlytalanságai

A modell kezdeti sikere megerősítette a döntéshozókat a tervezés lehetőségeiben, és egyre ambíciózusabb célok elérésére sarkallta a szociáldemokrata kormányokat. A növekvő állami szektor¹², melyre a kevésbé produktív cégektől kiszoruló munkaerő foglalkoztatása miatt került sor, nagyban hozzájárult a célkitűzések radikalizálódásához. A növekedési célkitűzést egyre inkább háttérbe szorították a poszt-materialista értékek, mint például a környezetvédelem és a társadalmi szolidaritás¹³. A bértárgyalások során a szigorúan rögzített valuta fegyelmező ereje megszűnt, hiszen a Bretton Woods-rendszer összeomlása után a lebegő árfolyamok korában az árfolyamrendszer kiigazíthatóvá vált, és ezért a többi országnál magasabb infláció vagy alacsonyabb termelékenység nem feltétlenül vezetett azonnali versenyképesség-csökkenéshez¹⁴. Mindez azt eredményezte, hogy az export szektor cégei helyett a növekvő közsféra szakszervezetei foglalták meg elvárásaikat, melynek során erőteljes hangsúlyt kapott a mobilitás személyes költsége. A követelések során ezért a nagyobb munkahely-biztonságot és a teljes foglalkoztatottság régiós megvalósítását célozták, míg a társadalmi egyenlőség fontossága átalakította a „hasonló bér hasonló munkáért” elvet „hasonló bér minden munkáért” elvé¹⁵. A békés kapcsolatok fenntartását tovább nehezítette a szakszervezetek által kontrollált ún. munkavállalói alap (wage-earners' fund) létrehozása, melynek révén a szakszervezetek növelni akarták a befolyásukat a cégek irányításában. A cégek vezetői ezt a magántulajdon veszélyeztetésének látták, és filozófiájukban megerősödtek a szabadpiaci elemek¹⁶. A svéd modell egyik alapvető jellemzője, a békés munkaerő-piaci koordináció veszélybe került.

¹² 1960 és 1975 között az állami foglalkoztatottság aránya Svédországban 12,8 százalékról 25,5 százalékra nőtt, míg az európai OECD államokban az emelkedés sokkal mérsékeltebb volt: 10,4 százalékról 15,4 százalékra. Landesmann – Vartiainen (2000): 238.

¹³ Mjose (1987): 420 a szociális mozgalmak három fajtáját különbözteti meg. A „vörös hullám” sztrájkokkal és tüntetésekkel az ipari struktúra átalakulása ellen tiltakozott. A „kék hullám” a magas adók ellen emelt szót, míg a „zöld hullám” a mezőgazdasági területek elnéptelenedése ellen tiltakozott.

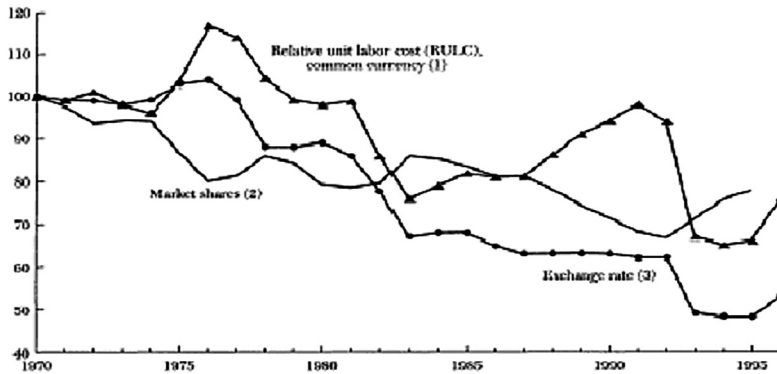
¹⁴ Bergström (2005): 1.

¹⁵ Lindbeck (1997): 1282.

¹⁶ Martin (2000): 255.

Bár a fenti tünetek már az 1960-as évek közepétől egyértelműek voltak, csak a nemzetközi gazdasági helyzet romlásával jutottak felszínre. Az első olajválság utáni nyersanyagár-növekedés fa- és vasexportja miatt először hatalmas profitot hozott Svédországnak, mely azonban a bérek emelkedésében jelentkezett¹⁷ és csökkentette a gazdaság versenyképességét, ahogy ezt a piaci részesedés alakulása is mutatja az 1. ábrán. A gazdasági recesszió és a versenyképesség drasztikus romlása komoly export- és növekedés-lassulást eredményezett.

1. ábra: Relatív munkaerő-költség (RULC), piaci részesedés és árfolyam 1970–1995

Forecast for 1996 by KI.

1. Measured in Swedish kronor.

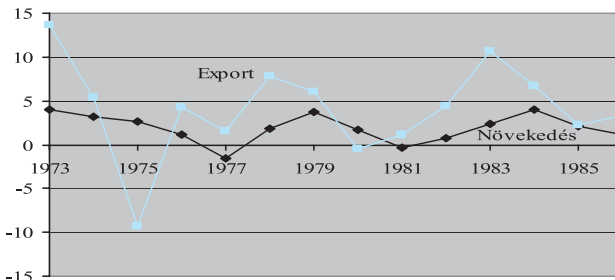
2. Share of Swedish export volumes in import volumes of other OECD countries.

3. See note in figure 3a.

Figure 3b. RULC, Exchange Rate and Market Shares, Sweden, 1970–1996, index 100=1970, Manufacturing
Sources: SCB and National Institute of Economic Research (KI).

Forrás: Lindbeck (1997): 1287

2. ábra: Svéd export- és GDP-növekedés 1973–1986

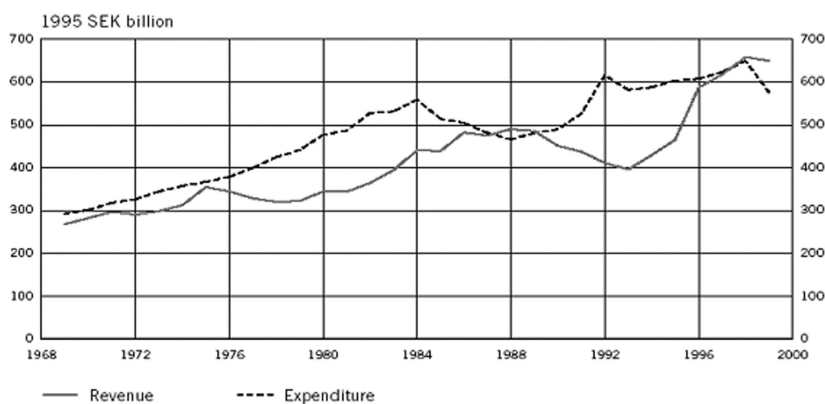

Forrás: Pekkarinen (1992): 307

¹⁷ Mjoset (1987): 422

A gazdasági lassulásra a kormányzat hagyományos keynesi megoldásokat alkalmazott, melynek elsődleges célja a munkahelyek megvédése volt. A versenyképesség javítása érdekében 1976–77-ben összesen 16 százalékkal értékelték le a koronát. A fiskális politika fő eszközei a recesszió kezelésére az állami szektor kiterjesztése, a csődközeli cégek államosítása és a cégek termelésének támogatása volt.¹⁸ Az intézkedéseket részben a növekvő adók finanszírozták, melyek egyben csökkentették az elkölthető jövedelem nagyságát, és így lassították az import keresletét. A finanszírozás másik csatornája a növekvő költségvetési hiány volt, melyet a 3. ábra illusztrál.

3. ábra: A központi kormányzat bevételei és kiadásai 1968-2000

Forrás: Lindh – Ohlsson (2000): 87

A korona leértékelése (1. ábra) és a kormányzati költségek együttes hatásaként az export és a gazdaság növekedése 1978-tól kezdődően felgyorsult (2. ábra). A gyorsabb növekedés azonban nem járt együtt a költségvetési hiány csökkenésével, többek között azért, mert a cégek számára kiutalt támogatások, melyek a GDP 2 százalékát tették ki, a fellendülés után is folytatódtak. Bár a jobbközép kormányzat tervei között szerepelt a jóléti állam kiadásainak csökkentése, a szociáldemokraták visszatérése a hatalomra 1982-ben azt jelentette, hogy a terveket nem valósították meg, hanem inkább 10, majd még 16 százalékkal leértékeltek a koronát a versenyképesség visszanyerése érdekében, mely egy rövid ideig valóban sikeresnek bizonyult, és az export és a növekedés felgyorsult.

¹⁸ Az intézkedések bővebb kifejtését lásd. Erixon (2000): 31–33.

Tőkepiaci liberalizáció és pénzügyi válság

Az 1970-es évek egyensúlytalanságai után az 1980-as évek legfontosabb reformja a tőkeáramlások liberalizálása volt, melytől a döntéshozók nagyobb versenyt és növekvő tőkepiaci hatékonyságot vártak el¹⁹. A döntés egyik fontos indoka volt, hogy a svéd multinacionális cégek tranzakcióit egyre nehezebb volt kontrollálni, és ezért a szabályozások nagyrészt értelmüket veszítették. A szabályozások lazításához az is hozzájárult, hogy a bankok kötelező jellegű államkötvény-vásárlásainak kiszorító hatása volt a vállalatokra és a háztartásokra. A liberalizáció nagyobb versenyhez és növekvő kockázatokhoz vezetett, többek között mivel a piaci szereplők feltételezték, hogy a kormányzat nem fogja engedni a bankok csődjét²⁰. A háztartások hitelállománya 1986 és 1989 között a GDP 40 százalékáról 58 százalékra nőtt. A kölcsönök elsősorban ingatlanvásárlást és fogyasztást finanszíroztak, mely egyrészt felhajtotta az ingatlanárakat, másrészt pedig növelte az inflációt (lásd 4. ábra). A helyzetet tovább rontotta, hogy egészen 1989-ig a svéd állampolgárok nem vihették külföldre a pénzüket, és ezért a hitelexpanzió a hazai gazdaságba áramlott, túlfűtöttséget eredményezve.

A tőkepiaci liberalizáció és az abból adódó túlfűtöttség komoly válságot jelzett előre. A Mundell-Fleming tételből²¹ adódóan a szabad tőkeáramlás mellett a kormányzatnak választania kellett az önálló monetáris politika és az árfolyamstabilitás között. Az exportnak való kitettséget tekintve, a kormányzat 1987-ben rögzítette a korona árfolyamát az ECU-höz. A rögzítés azt jelentette, hogy a versenyképesség fenntartása csak akkor volt lehetséges, ha a kereskedelmi partnerekhez hasonlóan alakul az infláció, vagy a magasabb inflációt kompenzálja a gyorsabb termelékenység-növekedés. A korábbi gazdaságpolitika miatt egyik feltétel sem volt jelen az 1980-as években. A túlfűtöttség miatt komoly inflációs nyomás volt jelen a gazdaságban, melyet a jövedelempolitika egyre kevésbé volt képes a bérek szinten tartásával megfékezni. Az export-orientált, magasan képzett munkaerőt alkalmazó cégek egyre kevésbé voltak hajlandóak alávetni magukat a központi megállapodásnak, mivel a nem kellő mértékű bérdifferenciálás megnehezítette számukra, hogy a legképzettebbeket magukhoz vonzzák²². A jövedelempolitika decentralizációja jelentősen hozzájárult a bérek emelkedéséhez (1. ábra). Az inflációs nyomás mellett a gazdaság termelékenysége is jelentősen elmaradt a versenytársakétól²³, mivel a cégeknek nyújtott támoga-

¹⁹ A tőkepiaci liberalizáció Svédországban a globális tendenciáknak megfelelően történt, tehát nem egyedi jelenség. A globális liberalizáció okairól lásd Györfly (2005a): 72–73.

²⁰ Burkhard-Pazarbasioglu (1998): 19.

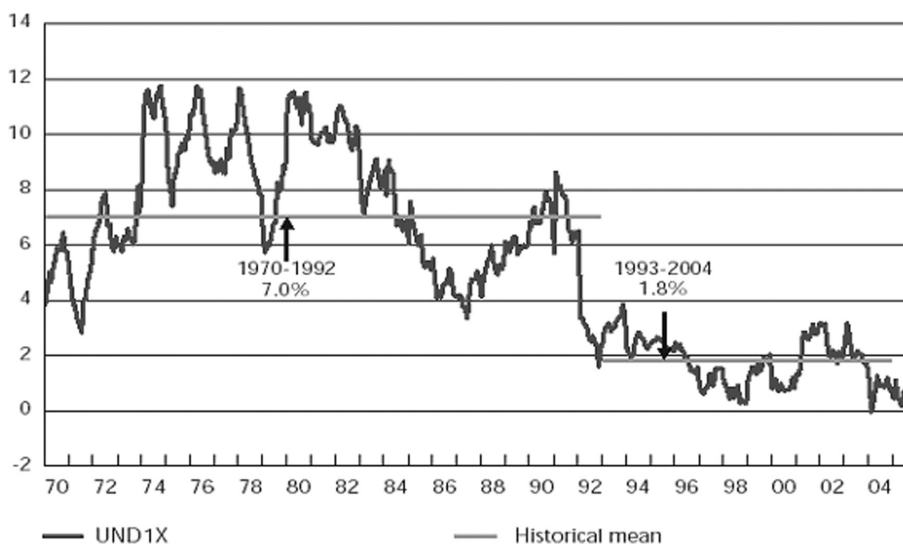
²¹ Lásd. Mundell (1963) és Fleming (1962).

²² Pontusson-Swenson (1996): 247.

²³ Svédország termelékenysége 1974–1985 között átlag 0,4 százalékkal nőtt, míg a jelenlegi eurózóna-beli országok átlaga 1,1 százalékkal volt. 1986–1990 között a termelékenység-növekedés még mindig mindössze 0,8 százalék volt, szemben az EU-12 1–5 százalékkal. Forrás: Európai Bizottság (2005): 196 és 208.

tások és a rendszeres leértékelések miatti magas jövedelmezőség nem nyújtott kellő ösztönzést a dinamikus szektorokba való befektetésre és a termelékenység javítására²⁴.

4. ábra: Az infláció alakulása Svédországban 1970–2005

Megjegyzés: UNDI_X: maginfláció.

Forrás: Heikensten (2005): 6

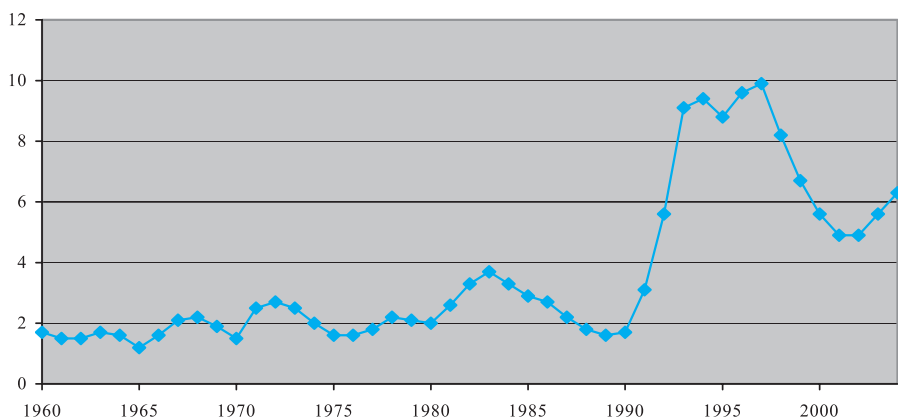
Az infláció emelkedése és a termelékenység lassú növekedése a rögzített árfolyamrendszer alatt komoly reálfelértékelődéshez vezetett: a fajlagos munkaerőköltségek megnöttek és a versenyképesség romlott (lásd 1. ábra). A külső konjunktúra lassulásával az 1990-es évek elején az exportbevételek jelentősen csökkentek, ami a munkanélküliség növekedéséhez vezetett. Míg korábban ezt a helyzetet a korona leértékelésével oldották meg, a Riksbank ezúttal ragaszkodott a rögzített árfolyamhoz. A versenyképesség romlása miatt azonban a rögzített árfolyam egyre kevésbé volt hiteles, és ezért a spekuláció kivédésére a kamatemelés elkerülhetetlen volt. A helyzetet a rosszul időzített adóreform tovább rontotta, melynek során a fogyasztás adóterhei nőttek, míg a lakáshitelek támogatását visszavonták. Az eredmény a belső fogyasztás és az ingatlanárak összeomlása, mely megrengette a pénzügyi szektort. A rossz bankhitelek aránya 1993-ra a GDP 11 százalékára nőtt²⁵, és a

²⁴ Erixon (2000): 33.

²⁵ A bankválság leírásában elsősorban Burkhard-Pasarbasioğlu (1998) tanulmányára támaszkodom.

kormányzatra egyre nagyobb nyomás nehezedett a beavatkozásra. 1992-ben a kormány (az ellenzék aktív támogatásával) deklarálta, hogy minden banki kötelezettség teljesítve lesz, és nem volt felső határ szabva a beavatkozás költségeinek. A bankkonszolidáció végleges költsége a GDP 4 százalékát tette ki, mely a többi északi országgal összehasonlítva, ahol jóval magasabbak voltak a költségek, sikeresnek minősíthető²⁶.

5. ábra: A munkanélküliség alakulása 1960–2004

Forrás: Riksbank www.riksbank.se

A külső és belső kereslet összeomlása 13 százalékos munkanélküliséghez vezetett, mely az előző időszakhoz képest kiemelkedően magasnak tekinthető (lásd 5. ábra). A válság alapjaiban kérdőjelezte meg a svéd modellt: a jövedelempolitika centralizálása és a periodikus leértékelések helyett új megoldást kellett találni a gazdaságpolitika fő célkitűzéseinek megvalósítására.

III. Az új svéd modell: a gazdaságpolitikai fegyelme intézményesítése

A válság megállításához a korona leértékelése elkerülhetetlenné vált. 1992 novemberében lebegő árfolyamot vezettek be a korábbi rögzítés helyett. Az 1980-as évekkel ellentétben azonban a leértékelés nem a vége, hanem a kezdete volt a gazdaságpolitikai reformoknak, melyek során a korábbi időszak egyensúlytalanságai után intézményesítették a makrogazdasági fegyelmet. A következőkben először a reformok fő elemeit tekintem át – a válság utáni konszolidációt, a költ-

²⁶ A többi északi országban bekövetkező bankválságról bővebben lásd Dress-Pazarbasioğlu (1998).

ségvetési intézmények reformját és a monetáris politika átalakítását –, majd az új modell sikerességét értékelem a svéd gazdaságpolitika hagyományos célkitűzéseinek a tükrében.

Költségvetési konszolidáció a válság után

A válság megállítása után a kormányzat strukturális reformokat hirdetett, melynek fő elemei a kor szellemének megfelelően a dereguláció, privatizáció és a strukturális reform volt. Az állami szektorban a költségvetés konszolidálása volt az elsődleges feladat. A 10 százalékos feletti hiány és a növekvő adósságállomány (lásd 2. tábla és 5. ábra) kezelésére 1995-ben olyan csomagot vezettek be, mely egyrészt növelte a bevételeket, másrészt négy év alatt 9 százalékkal csökkentette a kiadásokat. A jóléti kiadásokat 3 százalékkal csökkentették, részben a juttatások csökkentésével, részben várakozási időszak bevezetésével a betegellátási és munkanélküliségi segélyekre. A nyugdíjkiadások csökkentését rövid távon a nyugdíjak nominális értékének ideiglenes csökkentésével, hosszú távon pedig a nyugdíjrendszer megreformálásával²⁷ érték el. A háztartásoknak juttatott transzferek mellett a vállalati támogatásokat is lefaragták GDP-hez viszonyított 1 százalékponttal, míg az állami kiadásokon és beruházásokon 1,5 százalékpontot spóroltak. A kormányzat látható elkötelezettsége a stabilizáció mellett növelte a befektetők bizalmát, mely a csökkenő kockázati prémiumban jelent meg. A csökkenő kamatszolgálat javította a konszolidációs teljesítményt és tovább erősítette a kedvező várakozásokat. A beinduló növekedés megnövelte az adóbevételeket, egy pozitív spirált hozva létre a fegyelem – bizalom – növekedés között. Az eredmény felülmúlta a várakozásokat: a költségvetési egyenleg javulása 1994 és 1998 között 11 százalékos volt, 1,5 százalékponttal több, mint tervezték.

2. tábla: Költségvetési konszolidáció 1994–1998

	1994	1995	1996	1997	1998
Bevételek	59,7	59,2	63,7	62,8	62,5
<i>Adó</i>	49,8	49,9	54,1	54,2	53,9
<i>Kamatok</i>	5,8	5,8	5,5	4,9	4,7
<i>Más</i>	4,1	3,9	4,1	3,7	3,9
Kiadások	70,0	67,3	65,8	63,9	61,0
<i>Transzferek háztartásoknak</i>	25,6	23,7	22,9	22,3	22,9
<i>Vállalati támogatások</i>	7,2	7,7	7,4	6,8	6,1
<i>Fogyasztás</i>	27,2	25,8	26,2	25,8	26,9
<i>Beruházás</i>	3,0	2,9	2,0	2,4	1,4
<i>Kamatszolgálat</i>	6,8	7,1	7,2	6,6	5,7
Pénzügyi egyenleg	-10,3	-7,8	-2,1	-1,1	1,6
Elsődleges egyenleg	-9,5	-6,5	-0,4	0,6	2,6

Forrás: IMF (1998)

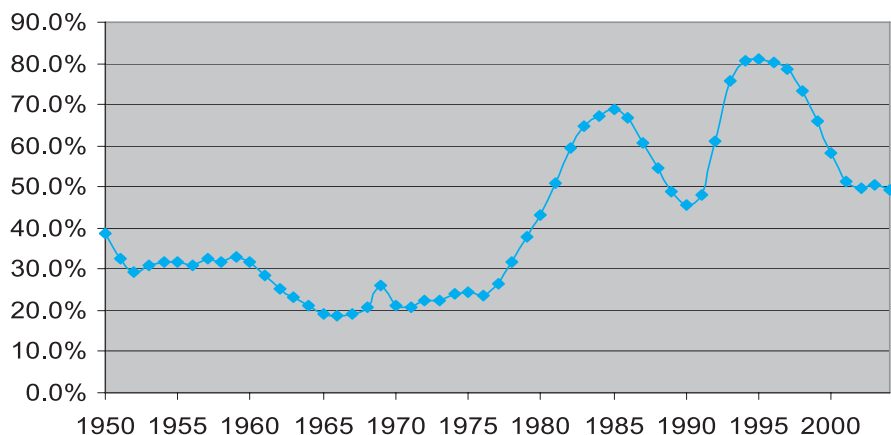
²⁷ A svéd jóléti rendszer egyes elemei reformjának részletes kifejtését nyújtja Semjén (1999): 334–343.

A költségvetési fegyelem intézményesítése

A költségvetés konszolidációja a korábbi periódusokban is megtörtént: a túlfűtöttség időszakában a bevételek még meg is haladták a kiadásokat (2. ábra). A konjunktúra gyengülésével azonban az egyensúlytalanságok újratermelődtek. Az egyensúly megteremtése mellett ezért fontos feladat volt a hiány újratermelődésének megakadályozása, melyet a fegyelem intézményesítésével kívántak elérni.

A költségvetési szabályozások gyengeségének fő tünetei voltak a jelentős ciklikus érzékenység, az aszimmetrikus kiigazítások és az ebből fakadó adósságnövekedés csakúgy, mint az állami szektor növekedése. Bár a ciklikus érzékenységet általában az állami kiadások jelentős mértékéhez kötik, mely az automatikus stabilizátorok (pl. munkanélküli segély) révén reagál az üzleti ciklusokra, az empirikus tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy ez a reakció aszimmetrikus: míg lassulás esetén valóban jelentősen megnőnek a kiadások, konjunktúra idején korántsem csökkennek azonos mértékben.²⁸ A keynesi politika aszimmetrikus alkalmazása hosszú távon az állami szektor kiterjedését és az adósság növekedését eredményezte²⁹ (lásd 2. és 5. ábra).

6. ábra: A svéd adósságállomány alakulása 1950–2004

Forrás: Swedish National Debt Office www.rgk.se

²⁸ IMF (2005): 6, Lindh – Ohlsson (2000): 89–90. A svéd tapasztalat empirikus megerősítése Buchanan-Wagner (1977) elméleti tézisének, mely szerint demokratikus keretek között, ahol a politikusok alapvető célkitűzése a szavazatok maximálása, a keynesi anticiklikus elképzeléseket szükségszerűen aszimmetrikusan fogják alkalmazni: míg lassulás idején valóban deficitet halmoznak fel, konjunktúra idején a többletbevételeket inkább népszerűség-növelő intézkedésekre, pl. adócsökkentésre vagy többletkiadásokra fordítják.

²⁹ Lindh – Ohlsson (2000): 86–91.

Az intézményi környezet jelentőségét a fenti problémák kezelésében Jürgen Von Hagen (1992) ismerte fel, aki bemutatta, hogy a költségvetési hiány nagyságát leginkább a költségvetési szabályozások szigorúsága magyarázza a tervezés, elfogadás és végrehajtás szakaszaiban. A szabályok a közösségi források elosztási dilemmájára adott válasznak tekinthetők, melyek azt a problémát próbálják kezelni, mikor a különböző csoportok az általuk kiharcolt közösségi javak teljes előnyét élvezik, míg a költségeknek csak egy töredékét kell viselniük.³⁰ Az érdekcsoportok dominanciáját a svéd költségvetési folyamatban például a vállalati szubvenciók recesszió utáni fenntartásában lehetett megfigyelni.

Az intézményi gyengeségek feltárásához Von Hagen (1992) tanulmánya alapján már 1992-ben hozzáláttak a svéd pénzügyminisztériumban Per Molander vezetésével. A közösségi források elosztási dilemmája valóban jelentős problémának bizonyult a költségvetés tervezésekor és elfogadásakor, mivel mindkét szakaszban az alulról felfelé történő építkezés volt a jellemző, azaz a költségvetés egésze csak a ráfordítás-igények benyújtása után alakult ki. Ez egyben azt is jelentette, hogy mivel a különböző szereplők maximalizálni igyekeztek a forrásaitkat és minimalizálni a terheket, ösztönözve voltak arra, hogy a valós igényénél nagyobbakat nyújtsanak be. A parlamenti szavazás során ezt a problémát tovább nehezítette, hogy a többletköltsérről és a finanszírozási módról sokszor külön kellett szavazni, mely azt eredményezte, hogy míg a kiadásnövelés megkapta a szükséges jóváhagyást, a bevételnövelő intézkedés gyakran elbukott.³¹ A végrehajtás szakaszában a nyílt végű kiadások okozták a fő problémát, mely nem kínált ösztönzőket a különböző hivataloknak a hatékony készpénzkezelésre és a megtakarításokra. A korlátok hiányában nem lehetett büntetni a többletköltekezést sem, és a hivataloknak nem voltak rákényszerítve a kompenzáló lépésekre. Végül a nagy számú költségvetési tétel, a költségvetésen kívüli alapok és az egy évnél hosszabb távú megfontolások feltüntetésének hiánya jelentősen csökkentette a költségvetés átláthatóságát.³²

Az intézményi gyengeségek kezelésére számszerű és eljárási szabályokat vezettek be, és 1995-re megújították a költségvetési folyamatot³³. Az adósság csökkentésére és az öregedő társadalom által jelentett kihívások kezelésére a kormányzat elkötelezte magát a GDP 2 százalékának megfelelő államháztartási többlet fenntartására az üzleti cikluson át. A többletről szóló szabály mellett minden költségvetési tételre kötelező kiadási plafont állapítottak meg, mely nemcsak a központi költségvetés kiadásait, hanem az önkormányzatok és a nyugdíjak kiadásait is érintette.

³⁰ A különböző szabályozások részletes kifejtését lásd: Györfly (2005b): 759–763.

³¹ Molander (2000): 200.

³² Molander (2000): 196.

³³ A svéd költségvetési szabályok reformjának leírásakor elsősorban Molander (2000). Blondal (2001) és IMF (2003) leírására támaszkodom.

A tervezési folyamatban bevezették a felülről építkező rendszert, azaz először a költségvetés sarokszámait és a minisztériumi kiadások felső korlátját állapítják meg, majd a minisztériumok szabadon döntenek a juttatások felhasználásáról. A felülről való építkezés elvét a parlamenti szakaszban is érvényesítették, melynek során a parlament három szakaszban dönt a költségvetésről. Tavasszal a költségvetés sarokszámait állapítják meg. Kora ősszel a 27 költségvetési terület kiadási plafonjáról szavaznak, míg az év végén már csak az egyes kiadási területeken belül van lehetőség változtatásra.

A végrehajtási szakaszban jelentősen növelték a rugalmasságot a ráfordítások terén, tehát a minisztériumok és hivatalok jelentős szabadságot élveznek például a humán erőforrások kezelésében. A nagyobb rugalmasság az egyik oldalon viszont szigorúbb ellenőrzést jelent a másik oldalon: a kibocsátás minőségének ellenőrzése (és az erre szolgáló módszertan kidolgozása) a reform egyik fontos eleme volt.³⁴ A jobb készpénzkezelés és az évvégi költelezés elkerülése érdekében a fel nem használt forrásokat az adminisztratív költségek 3 százalékaig és a transferek 5 százalékaig át lehet vinni a következő évre. Ezzel párhuzamosan, ha egy minisztérium adósságot halmoz fel, azt is átviszi a következő évre.

A reformok a költségvetés átláthatóságára is komoly figyelmet szenteltek. A költségvetési dokumentumot 27 területre osztották fel, egyenként 20 költségvetéssel. Az összes költségvetésen kívüli alapot integrálták az államháztartásba, és kötelező lett az adókedvezmények által okozott bevételkiesést is feltüntetni.

Végül az önkormányzatok pénzügyei is jelentősen javultak. A reform keretében növelték a felhasználások szabadságát, azonban 2000-re kötelezővé vált a kiegyensúlyozott költségvetés. A költségvetési egyensúly követelménye adóplafonnal is ki volt egészítve, hogy az önkormányzati adók növekedését akadályozzák.

A korábbi időszakokkal szemben a költségvetési egyensúly a válság elmúltával sem került veszélybe, és a rendszeres hiány helyett az államháztartási többlet lett a norma. Az adósság ennek megfelelően csökkent, mely a kamatszolgálat terheit csökkentette. Az eredményeket a 3. tábla összegzi.

3. tábla: Államháztartási mutatók 1999–2005

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bevételek	59,0	58,2	59,0	56,8	56,8	58,7	58,2
Kiadások	57,7	54,8	54,4	55,8	56,4	57,1	56,9
Költségvetési egyenleg	1,3	3,4	4,6	1,1	0,4	1,6	1,4
Bruttó adósság	62,8	52,8	54,4	52,6	52,0	51,1	50,6
Kamatszolgálat	4,8	4,0	3,2	3,2	2,8	:	:

Forrás: European Commission (2005a): 210

³⁴ Blondal (2001): 49.

A monetáris fegyelem intézményesítése

A költségvetési szabályozások erősítése mellett a monetáris politika is új intézményi alapokra került.³⁵ Míg korábban a monetáris hatóság feladata elsősorban a kormány gazdaságpolitikájának támogatása volt, többek között a kamatok alacsonyan tartásával, a stagfláció tapasztalatai után egyre inkább előtérbe került az alacsony infláció prioritása. Hivatalosan 1991-ben deklarálták az inflációs cél elsődlegességét a jegybank céljai között. Bár ez a politika a következő években rendkívül magas kamatokkal eredményezett és hozzájárult a válság rendkívüli mélységéhez, a lebegésre való áttérés (1992. november) után az intézményi reformok folytatódtak. Az árfolyam-rezsim megváltoztatásával egyidejűleg bevezették az inflációs célkitűzés rendszerét³⁶, mely a rögzített árfolyamcél feladása helyett a monetáris politika nominális horgonya lett. Az árstabilitás 2 százalékos inflációban lett definiálva, és az inflációs célt ehhez képest ± 1 százalékbán határozták meg. A stabilan csökkenő infláció (lásd. 4. ábra), a jó növekedési teljesítmény (8. ábra) és a monetáris döntéshozatal nagyfokú átláthatósága³⁷ növelte a jegybank hitelességét és hozzájárult ahhoz, hogy 1999-ben alkotmányba emeljék a jegybanki függetlenség elvét, melyet 1993-ban még elutasítottak.³⁸

Az inflációs célkövetés rendszerének sikerét jelzi a különböző gazdasági szereplők inflációs várakozásainak egybecsengése (7. ábra). Ez a fajta konszenzus különösen fontos a bérmegállapodások létrejöttében, hiszen nagy eltérések az árszínvonal változásával kapcsolatosan jelentősen hátráltathatják a megegyezést. Az inflációs várakozások stabilizálódása jelentősen hozzájárult a bérmegállapodások eredményességéhez az 1980-as évek kudarcai után. Ezt az eredményességet jelzi, hogy míg a nominális bérek 1970 és 1997 között átlagban 8 százalékkal növekedtek, 1998 és 2003 között ez 3,5 százalék körülire csökkent.³⁹ Az alacsony infláció miatt viszont ez reálértékben magasabb növekedésnek felelt meg, mint a korábbi időszak nagyobb nominális emelése. Nem véletlen, hogy a svéd munkavállalói szakszervezet (LO) szerint a jegybank a bérből élők legjobb barátja.⁴⁰

³⁵ A monetáris politika intézményi átalakulásának tárgyalásában elsősorban Heikensten – Vredin (2002) tanulmányára támaszkodom.

³⁶ Az inflációs célkövetés rendszerének és eddigi tapasztalatainak összefoglalását nyújtja Jankovics (2005).

³⁷ A svéd jegybank filozófiája szerint semmilyen monetáris döntés nem igényli a nyilvánosság szándékos kizárását. Eszerint a belső döntések egyik fontos minőségi kontrollja a külső szereplők számára is meggyőző érvek felsorolása a monetáris döntésekkel kapcsolatosan. Az így kommunikált szakértelem nagyban segíti mind az inflációs előrejelzések hitelességét, mind az intézmény legitimitását. Lásd: Heikenstein – Vredin (2002): 30.

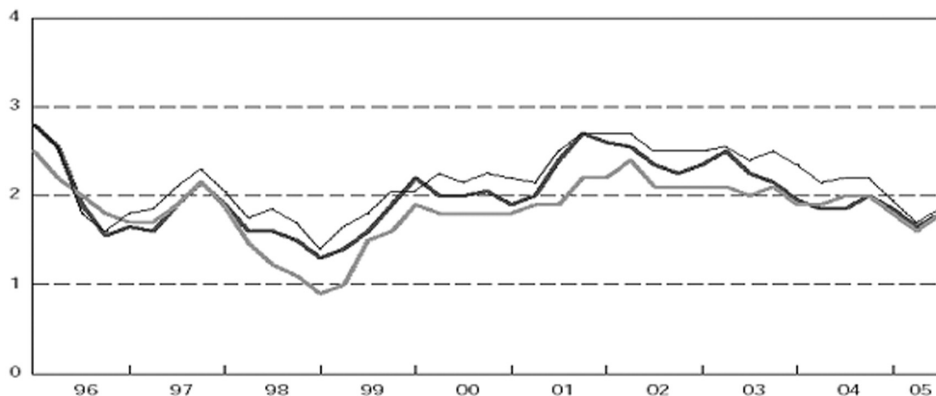
³⁸ Míg 1996-ban mindössze a népesség 37 százaléka tartotta a jegybankot hitelesnek, 1999-re ez az arány 55 százalékra nőtt. Heikenstein – Vredin (2002): 11.

³⁹ Bergström (2002): 2.

⁴⁰ Idézi: Heikenstein (2005): 8.

7. ábra: Inflációs várakozások 1996–2005

Forrás: Heikensten (2005): 8

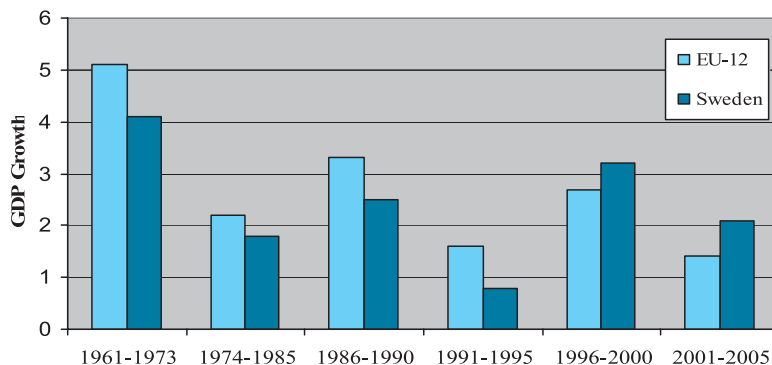
Az új svéd modell eredményei

A makrogazdasági fegyelem intézményesítése a költségvetési egyensúly és az árstabilitás szempontjából mindenképpen sikertörténetnek mondható. A modell értékelésében mindazonáltal nem szorítkozhatunk pusztán az egyensúlyi mutatókra, hanem a gazdaságpolitika más célkitűzéseit is figyelembe kell venni. Ahogy az előző részben kifejtettem, a korábbi svéd modell négy fő célkitűzést próbált összehangolni: növekedés, teljes foglalkoztatottság, egyenlőség és árstabilitás. Ezek a célok az új svéd modell kialakítása során sem kérdőjeleződtek meg, ezért érdemes az eredményeket is ezek tükrében értékelni. Az árstabilitás eléréséről már volt szó, a következőkben ezért a másik három terület eredményeit fogom bemutatni.

A makrogazdasági fegyelem megszilárdítása együtt járt a növekedés újbóli felgyorsulásával. A 8. ábrán az is látszik, hogy míg a korábbi svéd modell növekedési teljesítménye jelentősen elmaradt a jelenlegi eurózána tagországainak átlagától, az elmúlt 10 évben a tendencia megfordult, és Svédország jóval gyorsabban növekszik, mint az eurózána. Ez jelentős részben a termelékenység gyorsulásának köszönhető, mely még a svéd gazdaságpolitika vezetőit is meglepetésként érte.⁴¹

⁴¹ Heikensten (2005): 9, a svéd Riksbank elnöke szerint a termelékenység növekedésében valószínűleg a technológiai fejlődés, a nagyobb verseny és a dereguláció hatásai jelentkeznek, de a pontos magyarázatra még várni kell. Mindazonáltal a termelékenység növekedése jóval magasabb, mint az EU-12-ben. 1996–2000, valamint 2001 és 2005 között Svédország átlag termelékenység-növekedése 2,2, ill. 1,4, míg az EU-12 adata 1,1, ill. 0,3 százalék.

8. ábra: Növekedés Svédországban és az eurózónában 1961–2005

Forrás: Európai Bizottság (2005): 196 és 208.

A korábbi svéd modell fontos célkitűzése volt a teljes foglalkoztatottság elérése. A munkanélküliség az 1990-es évek válságának idején 10 százalék fölé ugrott, majd 6 százalék körül mozgott az elmúlt évtizedben (5. ábra). A korábbi időszak 2 százalék közötti munkanélküliségi rátájával szemben ez az érték mindenképpen magasabbnak mondható. Mindazonáltal Bergström–Boue (2005): 27–28 felhívja a figyelmet, a munkanélküliséget korábban a rendszeres leértékelések és az állami szektor kiterjesztése révén mesterségesen tartották alacsony szinten, mely hosszú távon semmiképpen sem volt fenntartható.⁴² Továbbá a jövedelemhelyettesítő juttatások (betegség, nyugdíj, munkanélküliségi segély) jelentősen növelik az ún. rezervációs bért, tehát azt az összeget, ami mellett megéri dolgozni a segélyek helyett⁴³. Tehát a munkanélküliség sokkal inkább a munkára való ösztönzők gyengeségéből, mint a fegyelmezett makrogazdasági politikából fakad. Kezelése ezért elsősorban a jóléti intézmények reformjának folytatását és nem a makrogazdasági politika lazítását igényli. Összességében a teljes foglalkoztatottság a jelenlegi feltételek mellett nem tűnik elérhetőnek, de a svéd gazdaság teljesítménye még mindig sokkal jobb ebből a szempontból is, mint az eurózónáé: 1996 és 2005 között Svédországban az átlag aktivitási ráta 77,3 százalék, míg a munkanélküliség 6,8 százalék, ezzel szemben az EU-12-ben 68,4 százalék aktivitás 9,1 százalékos munkanélküliséggel jár.⁴⁴

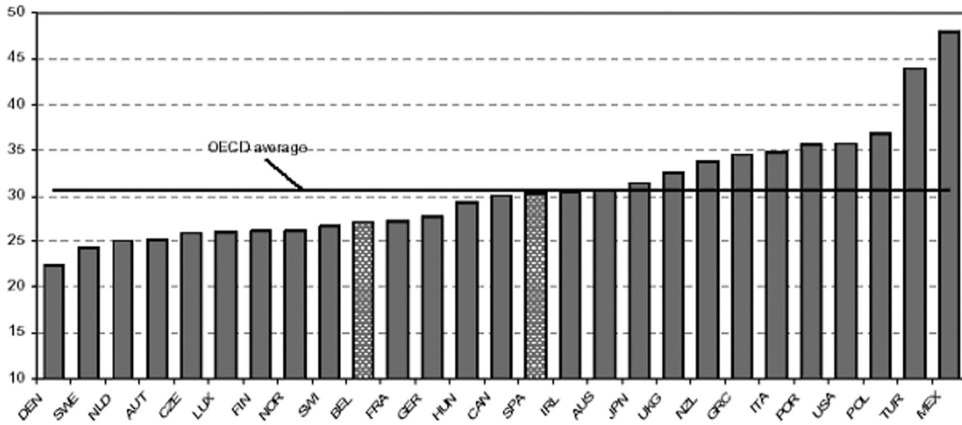
Végezetül a svéd modell értékelésének harmadik fontos szempontja a társadalmi egyenlőség megvalósulása, mely a korábbi svéd modell egyik legvonzóbb aspektusa volt.

⁴² Ez a megközelítés egybeesik Kornai (2005): 925–926. érvelésével, aki a munkanélküliséget a kapitalizmus természetes velejárójaként említi, melynek teljes kiküszöbölése piacgazdasági keretek között illúzió. Ezt először Friedman (1968) igazolta.

⁴³ Bergström – Boue (2005): 39–40.

⁴⁴ Európai Bizottság (2005): 196. és 208.

9. ábra: Jövedelem-eloszlás az OECD országokban: Gini-koefficiens

Megjegyzés: a táblázatban a legújabb elérhető adatok szerepelnek 1999 és 2002 között.
 Forrás: Förster – D'Ércle (2005): 10.

A 9. ábra tanúsága szerint a jövedelem-egyenlőtlenség szintje változatlanul a legalacsonyabbak között van az OECD országokban. Bár Svédországban a társadalom 70 százaléka úgy gondolja, hogy ez az érték is túl magas és az államnak be kell avatkoznia⁴⁵, piacgazdasági keretek között⁴⁶ ez a teljesítmény mindenképpen jónak mondható.

Összességében a makrogazdasági fegyelem intézményesítésével Svédországban sikerült ismét összehangolni a gazdaságpolitika különféle elemeit a pénzügyi globalizáció nyújtotta új keretek között, és a régi svéd modell célkitűzéseit új eszközökkel ismét megközelíteni. A globális kihívásokhoz való alkalmazkodás sikerét jelzi, hogy az ország mind életminőség, mind versenyképesség szempontjából a világ első három országa közé tartozik. Az ENSZ humán fejlettséget mérő indexe szerint Norvégia után a második⁴⁷, míg a Világgazdasági Fórum szerint Finnország és az Egyesült Államok után a harmadik legversenyképesebb gazdaság.⁴⁸ A következőkben a siker feltételeit elemzem.

⁴⁵ Lásd. Förster–D'Ércle (2005): 11–12.

⁴⁶ A kérdésre ugyanazok a megfontolások érvényesek, mint a munkanélküliség kérdésére. Lásd. 41. lábjegyzet.

⁴⁷ Az index három terület (hosszú, egészséges élet, tudás, elfogadható életszínvonal) különböző mutatóit aggregálja. Lásd. <http://hdr.undp.org>

⁴⁸ Lásd. <http://www.weforum.org>

IV. A siker feltételei

A siker alapfeltétele mindkét korszakban a gazdaságpolitikai összehangoltság biztosítása volt a monetáris, költségvetési és a jövedelempolitika között, a külső adottságok figyelembevételével. A svéd modell aranykora a bretton woods-i rezsim fennállásáig tartott, amikor a rögzített árfolyam általi fegyvelmező erő elősegítette a munkaadók és a munkavállalók közötti békés együttműködést, míg a tőkekorlátozások miatt a kamatokat mestersegesen alacsonyan lehetett tartani. A bérmegállapodások sikere fenntartotta a gazdaság versenyképességét, míg az alacsony kamatok megkönnyítették a beruházásokat és a munkahelyteremtést. A bretton woods-i rendszer bukásával azonban ezek a feltételek erodálódtak, mely két recesszióban csúcsosodott ki. A rögzített árfolyam fegyvelmező erejének hiányában a munkavállalók és a munkaadók között kiéleződő konfliktusok a bérek termelékenység feletti növekedését eredményezték, melyet ideiglenesen lehetett az árfolyam leértékelésével kezelni, de a tőkekorlátozások feloldása után már ez az eszköz sem volt használható. Az új globális környezethez való alkalmazkodást a makrogazdasági stabilitás intézményesítésével érték el, mely új keretet jelentett a gazdaságpolitika eszközeinek összehangolásához. Ebben a keretben a stabil makrogazdasági környezet, leginkább az alacsony infláció biztosítja a háttérrel a bérmegállapodásokhoz. Az inflációs vározasok stabilizálódását a költségvetési fegyvel alátámasztja.

A két modell közötti váltáshoz a válság valószínűleg elkerülhetetlen volt.⁴⁹ Az 1990-es évek elején bekövetkezett súlyos recesszió az 1930-as évek világválsága óta a legsúlyosabb gazdasági sokk volt Svédországban, mely az összes szektorra kiterjedt.⁵⁰ Úgy tűnt, hogy a krízis⁵¹ empirikus megerősítését adta a svéd közgazdászok által akkorra már több mint egy évtizede hangoztatott elméleti tézisnek, hogy a jóléti állam komoly ellenőztönzőket hoz létre a gazdaságban és ezért a növekedés ellen hat.⁵² A válságról szóló leírás⁵³ tökéle-

⁴⁹ A válságok esetleges hasznát a strukturális reformok elkezdéséhez először Drazen–Grilli (1993) vetette fel. A svéd reformokban játszott szerepéről lásd Molander (2000): 209 és Hallerberg (2004): 100.

⁵⁰ Lindbeck et al (1994): 31.

⁵¹ A látszat kihangsúlyozása a gazdaságpolitikai hibákra hívja fel a figyelmet, melyek nagyban hozzájárultak a válság mélységéhez. Ilyen hibának lehet tekinteni a liberalizáció ütemezését, mert a belső hitelexpanziót elsősegítette, a rosszul időzített adóreformot, mely hozzájárult a belső fogyasztás összeomlásához, csakúgy, mint a rögzített árfolyam-rezsim fenntartását, mely a kamatok növekedése miatt szintén csökkentette recesszió idején a fogyasztást. Lásd. Korpi (1996).

⁵² Gunnar Myrdal, a svéd modell egyik kitalálója, egy újságcikkben már 1978-ban „csalók nemzetének” nevezte Svédországot a jóléti juttatásokkal való visszaélések miatt /idézi Lindbeck (2001): 166/. Erik Lundberg már 1985-ben a svéd modell tüdőkléséről és bukásáról ír a *Journal of Economic Perspectives*-ben. Itt azonban érdemes megjegyezni, hogy míg a jóléti állammal valóban vannak ellenőztönző hatásai, például a betegszabadságok túlzott igénybevétele, melyet az OECD jelenleg a svéd gazdaság legkomolyabb problémájának lát (OECD 2005), ezek a lassan ható ellenőztönzők semmiképpen sem magyarázzák a válság időpontját, mélységét és az abból való sikeres kilábalást.

⁵³ Angolul *Turning Sweden Around* címen jelent meg 1994-ben.

tesen illeszkedett a mindennapi tapasztalatokhoz és ezért nagyban hozzájárult egy új gazdaságpolitikai konszenzus kialakításához. A helyzetértékelés annál is inkább elfogadható volt minden politikai erőnek, mivel a korábbi időszakból felgyülemlett tapasztalatok is azt mutatták, hogy reformok nélkül az egyensúlytalanságok időről időre visszatérnek az üzleti ciklus lassulása esetén.

A korábbi hibákból való tanulás Svédországban gyorsabb volt, mint más országokban, elsősorban a konszenzusos demokrácia hagyományai miatt. A különböző erők közötti együttműködés megmutatkozott a békés munkaerő-piaci kapcsolatokban, a depolitizált közigazgatásban és a kisebbségi kormányok kiegyensúlyozott kormányzásában.⁵⁴ A békés társadalmi viszonyokhoz a jóléti állam is jelentősen hozzájárul, mivel az egyenlőtlenségek alacsonyan tartása és egy elfogadható életszínvonal biztosítása révén kisebb a különböző csoportok közötti konfliktusok lehetősége. Az 1992-ben létrejött konszenzus erejét jelezte, hogy a kezdeti konszolidációs csomagot a jobbközép kormány ellenzéki támogatással hajtott végre, majd a stabilizációt folytatta az 1994-ben hatalomra kerülő szociáldemokrata kormány is.

A válság alatt kialakult konszenzust az előző részben felsorolt sikerek fenntartották és megerősítették. A makrogazdasági fegyelem felismerése ráadásul nem kizárólag a politikusokra terjedt ki, hanem a választópolgárokra is. Ennek illusztrálásául szolgálhat az euró bevezetéséről szóló népszavazás előtti kampány, melyben az „IGEN” és a „NEM” mellett kampányolók egyaránt kihangsúlyozták a fiskális fegyelem fontosságát. Míg az „IGEN” kampány a Stabilitási és Növekedési Egyezmény fegyelmező erejét emelte ki, a „NEM” kampány többek között az egyezmény hatástalansága és a tagországok költségvetési túlköltekezésének hatásaitól féltette a svéd gazdaságot⁵⁵. Az 56 százalékos elutasítás 83 százalékos részvétel mellett ezért nem csupán a svédek euroszkepticizmusát és a jóléti rendszer megőrzésének szándékát, hanem a fegyelem fontosságának rögződését is tükrözi, melyre a „NEM” mellett kampányoló számos vezető közgazdász és volt jegybankelnök is felhívta a figyelmet. Mindez azt jelenti, hogy még egy potenciálisan rendkívül megosztó népszavazás sem veszélyeztette a válság után kialakult konszenzust, mely a reformok eredményeinek fenntarthatóságát biztosítja.

Összességében Svédországban a költségvetési konszolidáció elindított egy pozitív spirált, melyben a makrogazdasági hitelesség csökkenő kamatokhoz és növekvő beruhá-

⁵⁴ Bár az 1930-as évek elejétől mindig szociáldemokrata kormány volt Svédországban az 1976–82-es és 1991–1994-es időszakok kivételével, a kormány mindig kisebbségi volt, kivéve 1940–1943 és 1968–1971 között. Hallerberg (2004): 153.

⁵⁵ A kampányokról lásd Lindahl – Naurin (2005): 71–75 és Jonung (2003): 128.

zásokhoz vezetett. A vállalati támogatások visszavonása és a piaci verseny kiszélesítése hozzájárult a termelékenység növeléséhez, mely serkentette a növekedést. A növekedés gyorsulása növelte az állam adóbevételeit, és így továbbra is lehetséges a kiterjedt jóléti állam finanszírozása. Itt kell azonban megjegyezni, hogy Svédországban az államba vetett bizalom egyik megjelenési formája, hogy az állampolgárok befizetik a magas adókat, mivel ennek arányában jó minőségű szolgáltatást kapnak, és az alacsony korrupció miatt tudják, hogy a pénzt valóban szolgáltatásra fordítják és nem egyéni haszon lesz belőle.⁵⁶ Ahol ez a fajta bizalom hiányzik, ott finanszírozhatatlansága miatt illúzió a kiterjedt jóléti rendszer fenntartása. Egy korrumpált és átpolitizált bürokrácia mellett az adóelkerülés tökéletesen érthető magatartás, mely azonban az állami újraelosztás csökkentésének szükségességét jelenti.⁵⁷ Svédországban a közigazgatás technokrata jellege és depolitizáltsága mind a régi, mind az új svéd gazdasági modell idején a siker alapvető feltétele volt.

V. Következtetések

Kis nyitott ország lévén, Svédország tapasztalatai komoly tanulságokat hordoznak a közép-kelet-európai országok számára is. A következőkben öt megállapítást szeretnék külön kiemelni:

A tőke szabad áramlása időszakában a makrogazdasági egyensúlytalanságok komoly kockázatokat hordoznak, ezért az árfolyam-kilengések elkerülése érdekében a fegyelmezett makrogazdasági politika alapvető feltétel a globalizáció nyújtotta lehetőségek kihasználásához. A makrogazdasági fegyelem megteremtéséhez az intézményi korlátok bevezetése kikerülhetetlen, mivel azok hiányában az egyensúlytalanságok ciklikusan újratermelődnek. Az intézményi gyengeségek az egyedi döntésekre alapuló politikára adnak lehetőséget, mely az érdekcsoportok dominanciáját és a keynesi gazdaságpolitika aszimmetrikus alkalmazását jelenti. A konszolidációval párosuló intézményi reformoknak komoly bizalomnövelő hatása van, mely biztosítja a nemzetközi befektetőket a fegyelmezett gazdaságpolitika iránti elkötelezettségről, és egy pozitív spirált eredményez a növekvő bizalom, alacsonyabb kamatok és jó teljesítmény között. Nem igaz tehát, hogy a megszorítások automatikusan a növekedés lefékezését

⁵⁶ Az államba vetett bizalom és az adófizetés kapcsolatáról bővebben lásd Rothstein (1998): 165.

⁵⁷ Ez egybecseng a fejlődő országokban tapasztalt felismeréssel, mely szerint egy érdekcsoportok hálójában vergődő államban nem lehet sikeres az állam által vezérelt fejlődés. Minél inkább képtelen az állam ellátni az alapfunkcióit, annál fontosabb a nagyarányú privatizáció. Lásd Csaba (2005): 93–96.

jelentik. Az intézményi reformok végrehajtásának és hitelességének elkerülhetetlen feltétele a gazdaságpolitikai konszenzus, mely biztosítja, hogy kormányváltás esetén sem változnak az intézményi feltételek. A reformok fenntarthatóságát a konszenzus fennmaradása biztosítja, mely nagyban függ a követett gazdaságpolitika sikerétől. A szűken vett makrogazdasági feyelemre irányuló törekvések ezért hosszú távon csak akkor lehetnek sikeresek, ha versenyképesség-javító gazdaságpolitikával és a társadalmi szolidaritást elősegítő szociálpolitikával járnak együtt.*

Irodalomjegyzék

- Bergström, Villy (2002): *Monetary Policy and Wage Formation in Sweden*. BIS Review 63/2002. Elérhető: <http://www.bis.org/review/r021120b.pdf>. Letöltve: 2006. május 4.
- Bergström, Villy (2005): *The Labour Market and Wage Formation*. Előadás, 2005. november 22. Association of Swedish Engineering Industries's HR director conference. Elérhető: <http://www.riksbank.com/templates/Page.aspx?id=18983>. Letöltve: 2006. május 4.
- Bergström, Villy – Robert Boue (2005): Monetary Policy and Unemployment. *Sveriges Riksbank Economic Review*. 8. évf. 4. sz. 15–48.
- Blondal, Jon R. (2001): Budgeting in Sweden. *OECD Journal on Budgeting*. 1. évf. 1. sz. 27–57.
- Buchanan, James M. – Richard, E. Wagner (1977): *Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes*. Academic Press INC.: San Diego and London.
- Burkhard, Drees – Ceyla Pazarbasioglu (1998): *The Nordic Banking Crisis: Pitfalls in Financial Liberalization?* IMF Occasional Paper No. 161. Washington: IMF.
- Csaba László (2005): *The New Political Economy of Emerging Europe*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Drazen, Allan – Vittorio Grilli (1993): The Benefits of Crises for Economic Reforms. *American Economic Review*. 83. évf. 3. sz. 598–607.
- Edgren, Gösta – Karl-Olof Faxén – Clas-Erik Odhner (1973): *Wage Formation and the Economy*. London: Allen and Unwin.
- Erixon, Lennart (2000): *A Swedish Economic Policy – Theory, Application and Validity of the Rehn – Meider Model*. Műhelytanulmány 00/13. Department of Economics, Stockholm University. Elérhető: www.ne.su.se/paper/wp00_13.pdf. Letöltve: 2006. április 10.

* Az eredeti tanulmány megjelent a Közgazdasági Szemle 2006/6. számában.

-
- Európai Bizottság (2005): Statistical Annex, Autumn. *European Economy*. Brussels: Directorate-General for Economic and Financial Affairs.
- Fleming, Marcus J. (1962): Domestic Financial Policies under Fixed and Floating Exchange Rates. *IMF Staff Papers*. 9. évf. 363–380.
- Förster, Michael – Marco Mira d’Ercole (2005): *Income Distribution and Poverty in OECD Countries in the Second Half of the 1990s* Műhelytanulmány 2005/1. Directorate for Employment, Labour and Social Affairs. Paris: OECD.
- Friedman, Milton (1968): The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*. 58.évf. 1. sz. 1–17.
- Györfly Dóra (2005a): Euró-csatlakozás és fiskális konszolidáció Magyarországon: tanulságok a globális tőkepiacok történetéből. *Külgazdaság*. 49. évf. 3. szám. 69–81.
- Györfly Dóra (2005b): Az intézményi tényezők szerepe az államháztartási hiány alakulásában Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*. 52. évf. 10. szám. 755–773.
- Hallerberg, Mark (2004): *Domestic Budgets in a United Europe: Fiscal Governance from the End of Bretton Woods to EMU*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Heikensten, Lars (2005): The Past Ten Years – Experiences and Conclusions. *Sveriges Riksbank Economic Review*. 8. évf. 4. sz. 5–14.
- Heikensten, Lars – Anders Vredin (2002): The Art of Targeting Inflation. *Sveriges Riksbank Economic Review*. 6. évf. 4. sz. 5–34.
- IMF (1998): *Sweden: Selected Issues*. IMF Country Report No. 98/124. Washington: IMF.
- IMF (2001): *Sweden: Selected Issues. The Role of Government*. IMF Country Report No. 01/169. Washington: IMF.
- IMF (2003): *Sweden: Selected Issues*. IMF Country Report No. 03/231. Washington: IMF.
- Jankovics László (2005): Az inflációs célkitűzés rendszere: az első másfél évtized tanulságai. *Külgazdaság*. 49.évf. 10. sz. 4–25.
- Jonung, Lars (2003): The Political Economy of Monetary Unification: The Swedish Euro Referendum of 2003. *CATO Journal*. 24. évf. 1–2. sz. 123–149.
- Kornai János (2005): Közép-Kelet-Európa nagy átalakulása – siker és csalódás. *Közgazdasági Szemle*. 52. évf. 12. sz. 907–936.
- Korpi, Walter (1996): Eurosclerosis and the Sclerosis of Objectivity: On the Role of Values of Economic Policy Experts. *The Economic Journal*. 106. évf. 439. sz. 1727–1746.
- Landesmann, Michael – Juhana Vartiainen (1992): Social Corporatism and Economic Performance. In: Pekkarinen, Jukka, Matti Pohjola and Bob Rowthorn eds. *Social Corporatism: A Superior Economic System?* Oxford: Clarendon Press. 210–241.
-

-
- Lindahl, Rutger – Daniel Naurin (2005): Sweden: The Twin Faces of a Euro-Outsider. *Journal of European Integration*. 27. évf. 1. sz. 65–87.
- Lindbeck, Assar (1997): The Swedish Experiment. *Journal of Economic Literature*. 35. évf. 3. sz. 1273–1319.
- Lindbeck, Assar (1998): A svéd kísérlet I–II. *Külgazdaság*. 42. évf. 7–8. sz. 57–89. és 9. sz. 56–74.
- Lindbeck, Assar (2001): Lessons from Sweden for Post-Socialist Countries. In: Kornai, Janos, Stephan Haggard and Robert R. Kaufman eds. *Reforming the State: Fiscal and Welfare Reforms in Post-Socialist Countries*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Lindbeck, Assar et alii (1994): *Turning Sweden Around*. Cambridge: MIT Press.
- Lindh, Yngve – Henry Ohlsson (2000): Trends in Swedish Public Finances – Past and Future. *Sveriges Riksbank Economic Review*. 3. évf. 4. sz. 83–102.
- Lundberg, Erik (1985): The Rise and Fall of the Swedish Model. *Journal of Economic Literature*. 23. évf. 1. sz. 1–36.
- Martin, Andrew (2000): The Politics of Macroeconomic Policies and Wage Negotiations in Sweden. In: Iversen, Torben, Jonas Pontusson and David Soskice eds. *Unions, Employers and Central Banks: Macroeconomic Coordination and Institutional Change in Social Market Economies*. Cambridge and New York: Cambridge University Press. 232–264.
- Mjoset, Lars (1987): Nordic Economic Policies in the 1970s and 1980s. *International Organization*. 41. évf. 3. sz. 403–456.
- Mishra, Ramesh (1999): *Globalization and the Welfare State*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Molander, Per (2000): Reforming Budgetary Institutions: The Swedish Experiences. In: Rolf Strauch – Jurgen Von Hagen eds. *Institutions, Politics and Fiscal Policy*. Dordrecht, Netherlands and Norwell, MA US: Kluwer Academic Publishers Group. 191–214.
- Mundell, Robert A (1963): Capital Mobility and Stabilization under Fixed and Flexible Exchange Rates. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*, 29. évf. 4. sz. 475–485.
- OECD (2005): *Sweden 2005*. OECD Economic Surveys. Paris: OECD
- Pontusson, Jonas – Peter Swenson (1996): Labor Markets, Production Strategies, and Wage Bargaining Institutions: The Swedish Employer Offensive in Comparative Perspective. *Comparative Political Studies*. 29. évf. 2. sz. pp. 223–250.
- Prasad, Eswar S. – Kenneth Rogoff – Shang-Jin Wei – M. Ayan Kose (2003): *Effects of Financial Liberalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence*. IMF Occasional Paper No. 220.
- Rehn, Gösta (1953): The Problem of Stability: an analysis and some policy proposals. In: R. Turvey ed. *Wages Policy under Full Employment*. London: William Hodge Co.
-

-
- Rothstein, Bo (1998): *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Semjén András (1999): A svéd jóléti rendszer átalakulása. *Közgazdasági Szemle*. 46. évf. 4. sz. 326–345.
- Von Hagen, Jürgen (1992): *Budgeting Procedures and Fiscal Performance in the EC*. Economic Papers No. 96. Brussels: European Commission Directorate General for Economic and Financial Affairs.
-

Elektronikus webáruházak: lehetőségek az e-kereskedelemben

KOVÁCS GYÖNGYVÉR

Bevezető

Az Egyesült Államok, illetve Európa lakossága pénzének egyre nagyobb hányadát költi el az interneten. Hazánkban is rohamosan nőtt az internet-felhasználók száma az utóbbi években. 2006 áprilisában a romániai site-oknak több mint ötmillió hazai látogatójuk volt, mutatja a Traffic.ro által végzett felmérés. Ugyanezen forrás szerint az év végéig az aktív internetezők számának 50%-os növekedése várható. A DotCommerce becslése szerint Romániában 500 000 olyan potenciális vevő van, akinek a havi átlagfizetése 500 euró, és 100 000 olyan, akinek a havi átlagfizetése 1500 euró. A nagyszámú potenciális vevő igazolja a cégek azon döntését, hogy kihasználják ezt az új értékesítési csatornát.

Ugyanakkor a vevők értékrendje is átalakul: az előnyös ár mellett előtérbe kerül a minőség igénye, a márkahűség, és nem utolsósorban a kényelem növelése és a vásárlás időszükségletének csökkentése. Mindezen igények az elektronikus kereskedelem malmára hajtják a vizet. Elsősorban a megfelelő termék megkeresése és kiválasztása válik könnyebbé. A különböző ajánlatok is egyszerűen összehasonlíthatóvá válnak. Éppen ezért, míg az interneten lebonyolított tényleges vásárlás viszonylag lassan bővül, a vásárlás előtti informálódás rendkívüli módon terjed. Az eMarketer amerikai felhasználók körében végzett felmérése szerint az interneten információt keresők mintegy 60%-a vásárlási döntését próbálja előkészíteni a hálóról szerzett információk segítségével. A böngészés után viszont még a hagyományos úton vásárol.

A romániai online retail piac idei forgalmát 60 millió euróra becsülik, amely a 2005-ös eladások értékének háromszorosa.

Magyarországon a GKI Zrt. becslése szerint 2004-ben az interneten keresztül értékesítő kiskereskedelmi boltok forgalma elérte a 12 milliárd forintot, 2005-ben meghaladta a 19 milliárd forintot, 2006-ban pedig közel 26–27 milliárd forint körül alakul majd a forgalom.

Disintermediation – reintermediation

Az internet használatával a gyártók közvetlenül a vevőknek értékesíthetnek, és a szükséges vásárlói támogatást is online nyújthatják. Ebben az értelemben a tradicionális közve-

títók szükségtelemné válnak (disintermediation). Ugyanakkor felmerül az igény új típusú elektronikus közvetítőkre: elektronikus bevásárlóközpontokra és választási ügynökökre/tanácsadókra (reintermediation – úrközvetítő-södés) [2], [5]. Kell legyen valamilyen hozzáadott érték, ami látogatókat vonz majd az oldalra. Ez lehet akár értékes tartalom vagy valamilyen online szolgáltatás. Jó példa erre a price.ro weboldal.

Közvetítő-orientált piac. Léteznek közvetítő-orientált megoldások, ahol a fogyasztó és az eladó között egy közvetítőn keresztül valósul meg a kapcsolat, a közvetítő által üzemeltetett piactéren. Ehhez a modellhez sorolhatók az elektronikus árverések és az aukciós házak is.

Elektronikus bevásárlóközpontok (electronic shopping mall)

A kis- és középvállalkozásoknak az önálló internetes értékesítési felület kiépítése mellett hatékony megoldást jelenthet egy internetes bevásárlóközpontozóhoz való csatlakozás. A bevásárlóközpont kedvező feltételek mellett biztosítja az internetes felület fenntartását, promócióját, látogatottságát és jogszabály szerinti működését. Ez a modell kedvező lehetőséget jelent az újonnan piacra lépő, tőke- és tapasztalathányban szenvedő áruházaknak is, amelyek számára a fogyasztói bizalom megszerzése a legnehezebb [3].

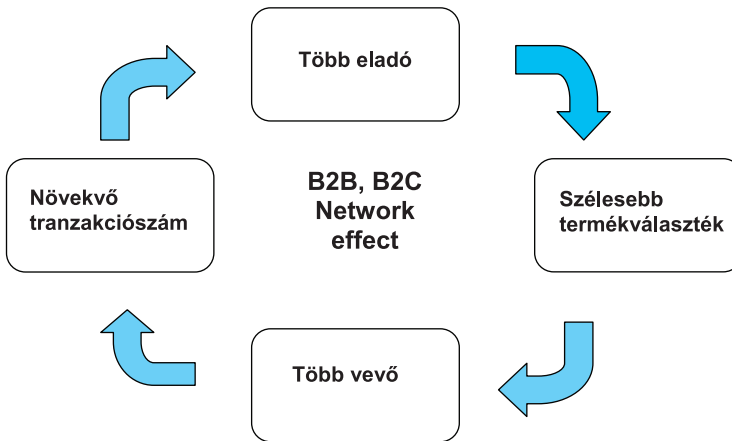
Egy ilyen felülethez való csatlakozás kevésbé költséges, mint egy önálló site beindítása és üzemeltetése. Sokan indítanak internetes kereskedelmi felületet, mert viszonylag kis tőkével, egyszerűen létrehozható, azonban a látogatottsághoz elengedhetetlen marketing-és pr-költségekre jelentős forrást kell szálni.

Ugyanakkor hátránynak tekinthető, hogy az egyes kereskedőknek korlátozott lehetőségeik vannak a testre szabásra, ami árt a brandingnek (a márka kialakítása és megerősítése a termékek, szolgáltatások, illetve a vállalat megkülönböztetésére és az arculat formálására).

Gondot jelent a saját háttér- (back-end) rendszerekkel való integrálás is, ideértve a relációs adatbázisokat, tranzakció-feldolgozó rendszereket és a vállalati erőforrás-tervező (ERP) alkalmazásokat.

Az elektronikus bevásárlóközpontokra érvényes a **hálózati hatás** (Network effect): több eladó megjelenésével szélesedni fog a termékválaszték, ami növeli a piactér attraktivitását a vevők számára, azaz több vevő fog csatlakozni a rendszerhez. A több vevő nagyobb tranzakciós mértéket eredményez, illetve jobb árazást tesz lehetővé. A nagyobb tranzakciós méretek több szállítót fognak az oldalhoz vonzani, és a kör így ismételni fogja önmagát. Ezt a mechanizmust mutatja be az 1. ábra.

1. ábra. B2B, B2C* Hálózati hatás

Nagy mennyiségű adat gyűjthető össze a vásárlók preferenciáiról és vásárlási szokásairól, így lehetővé válik a célcsoportok jobb megismerése és nagyobb mennyiségű termék eladása.

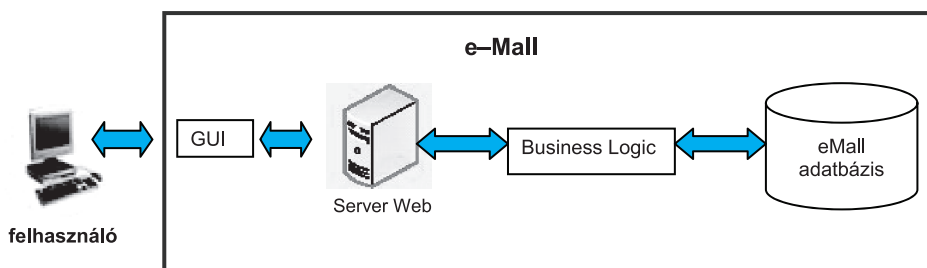
Az évek során maga a web is változásokon ment keresztül. A read-only tartalomtól eljutottunk a blog és Wikipedia korába (web 2.0). Fontos, hogy az online vásárlónak, amellett, hogy a site-on könnyen megtalál minden információt, amire szüksége van, legyen lehetősége kommentárt fűzni egyes termékekhez, minősítés („rating”) rendszer létezen az áruházakra. Az olyan áruházak, amelyek negatív értékelést kapnak, kizárhatóak a rendszerből, ezáltal növelve a rendszer biztonságát.

A saját fejlesztésű modell: Titan Mall

Jelen projekt a web alapú alkalmazásokra jellemző három rétegű architektúrát valósít meg: felhasználói felület, az alkalmazás feldolgozása (business logic) és az adat-szint (data layer).

* B2B, B2C: az elektronikus kereskedelem két formája. B2B = *Business to Business*: 'üzletlől üzletig', B2C = *Business to Consumer*: 'üzletlől vásárlóig'.

2. ábra. Három rétegű architektúra

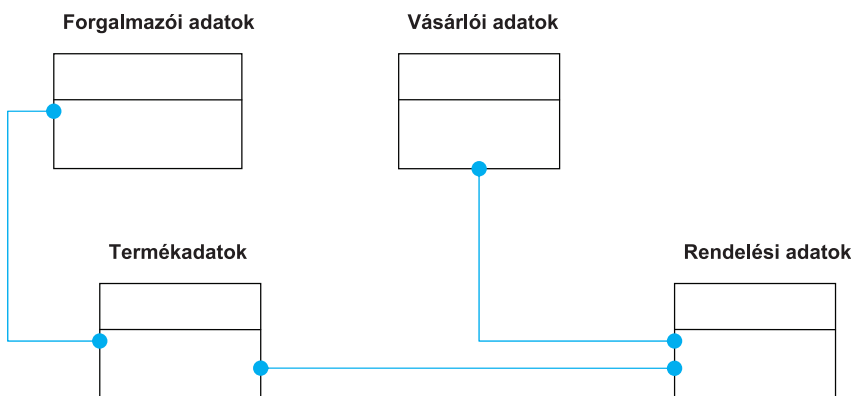

Az alkalmazás egy web-szerveren fut, nincs szükség vevő-oldali felhasználói programra (csak böngésző szükséges).

Adatok

A rendszerre jellemző adatok a következő csoportokba sorolhatóak: termék-, ügyféladatok, rendelések, forgalmazók adatai. Ezeket egy relációs adatbázisban tároljuk. A rendszer egyszerűsített adatállomány-kapcsolatait mutatja be a 3. ábra.

3. ábra. Az elektronikus bevásárlóközpont egyszerűsített adatállomány-kapcsolati ábrája

A rendszer által nyújtott funkciók

Anélkül, hogy kitérnék a rendszer tervezésének és fejlesztésének részleteire, a továbbiakban röviden ismertetem a rendszer által nyújtott főbb funkciókat.

A felhasználó böngészhet a kategóriák vagy áruházak szerint, kereshet terméket kulcsszó alapján.

4. ábra. A főoldal

A kiválasztott termékeket a vásárló a kosarába helyezheti. A kosár tartalmazhatja egyidejűleg több áruház termékét. A kosár tartalma a vásárló óhaja szerint módosítható.

A vásárláshoz regisztrálni kell, illetve – utólag – bejelentkezni.

A rendelés jóváhagyásával a bevásárlókocsi tartalma alapján külön rendelés generálódik minden érintett áruháznak. A rendelések elmentődnek a mall adatbázisába, illetve automatikusan e-mail küldődik az egyes áruházaknak.

A kereskedőknek online adminisztrációs felület áll a rendelkezésére, amelyen keresztül a saját áruházára vonatkozó információkat, illetve a termékkatalógusát adminisztrálhatja.

5. ábra. Az adminisztrációs felület egy része

Actualizari		Panou de administrare pentru produsele Titan Toys						
Shop	Cod	Poza	Nume produs	Descriere	Categorie	Pret	Promo	
Categorii	j1		Casuta Alba ca Zapada		Juc_centr	120,00	☐	Editare
Produse		prod429.jpg						
	j2		Lala	20 melodii, 2 baterii, imitator sunete	Juc_bebe	10,00	☐	Editare
		prod392.jpg						
	j3		Melc colorat		Juc_bebe	12,00	☐	Editare
		prod395.jpg						
	j4		Luna muzicala	din plus, colorata	Juc_bebe	9,00	☐	Editare
		prod396.jpg						
								1
Adauga Produs								

Következtetések

Habár mind az elektronikus kereskedelemre, mind az online reklámra kedvező tendencia jellemző, az utóbbi három év adatainak elemzése arra utal, hogy Romániában az elektronikus kereskedelem potenciálja nincs kihasználva. A nagy áttörés még mindig várat magára. A ma működő, körülbelül 500 elektronikus áruház is azt mutatja, hogy sok vállalkozás még nem ismerte fel az internetes kereskedelemben rejlő lehetőségeket.

Az elektronikus kereskedelem elterjedését gátló tényezők hazánkban:

1. Az elektronikus fizetési lehetőségekkel szembeni bizalmatlanság, mind a vevők, mind az eladók részéről. Habár a biztonságos fizetésnek minden feltétele és jogi háttere adott (3D Secure standardú rendszerek), még nagyon kevés vásárló használja, annak ellenére, hogy ez az egyik legkényelmesebb fizetési mód. A weboldalak kis százaléka kínálja ezt a lehetőséget. A legelterjedtebb fizetési mód a postai utánvételes marad.
2. A nem eléggé fejlett logisztikai háttér miatt késhet a megrendelt áru kiszállítása.
3. A termékajánlat korlátolt. Még mindig csak néhány termékcsoport jellemző a hazai internetes boltokra: műszaki cikkek, könyv, ajándéktárgyak.

Az internet segítségével a gyártók közvetlen kapcsolatban lehetnek a vásárlókkal, a közvetítők kizárásával. Az elektronikus kereskedelem világában a közvetítők szerepét az elektronikus bevásárlóközpontok, katalógus és keresőmotor szolgáltatások és az összehasonlítást elősegítő ügynökök töltik be. A jövőben nagy sikerük lehet az elektronikus kereskedelemben a döntéstámogató rendszereknek.

Jelenleg a romániai piacon kevés olyan internetes bevásárlóközpont létezik, ahol a termékek széles skálája elérhető lenne. Mivel a legtöbb jelenlegi elektronikus mall csak néhány céget, illetve terméket tartalmaz, a vásárló információkereséssel töltött ideje nem csökken, ezért elvész az itt vásárlás egyik fő előnye: a gyorsaság.

Az elektronikus kereskedelmet (is) lebonyolító cégek egyre professzionálisabb megoldásai növelik a vevők bizalmát és elégedettségét, ez pedig hozzájárul az elektronikus kereskedelem fejlődéséhez.

Irodalomjegyzék

- [1] Balogh Z.: B2C elektronikus piacterek – lehetőségek az Internetes kiskereskedelemben. *Loginfó*, 14. évf. 2004/2. sz.
  - [2] Tóth György Ferenc: *B2C Elektronikus Kiskereskedelem*
  - [3] http://www.sg.hu/cikkek/40066/a_virtualis_plazake_a_jovo, 2005. október 12.
  - [4] <http://www.gki.hu> – Az online áruházak – 2006. július 20.
  - [5] Turban E. – Lee J. K. – Viehland D.: *Electronic Commerce: A Managerial Perspective 2006*, Prentice Hall, 2006.
  - [6] <http://www.eMarketer.com>
  - [7] ASPNET Starter Kits: ASPNET Commerce (CSSDK)
  - [8] Microsoft, Developing Web Applications with Microsoft Visual Basic.NET and Microsoft Visual C#.NET
-

Miből és hogyan éltünk 2005-ben? Háztartási jövedelmek és költségek az Északnyugati régióban

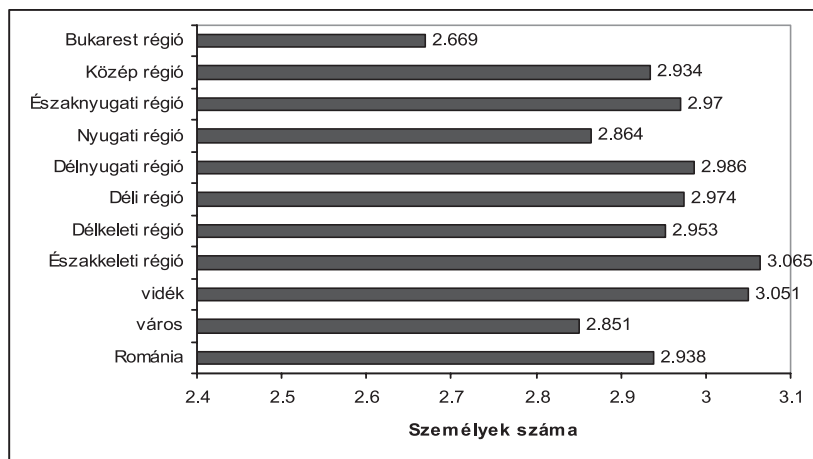
KERÉKES KINGA

Az Országos Statisztikai Hivatal évente végez a lakossági társadalmi és gazdasági helyzetére vonatkozó felmérést, melynek eredményeit területi lebontásban is közreadják. Jelen tanulmányban a 2005-ös lakossági jövedelmekre, költségekre és a fogyasztásra vonatkozó felmérés¹ adatait felhasználva elemezzük az Északnyugati régióbeli* háztartások helyzetét.

A 2002-es népszámláláskor Romániában 7 320 202 háztartást vettek nyilvántartásba, ebből 916 816-ot az Északnyugati régióban. Ennél frissebb adat a háztartások számára vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre, ugyanis az évente publikált statisztikai kiadványok erre a mutatóra nem térnek ki.

2005-ben az egy háztartásban élő személyek száma az Északnyugati régióban valamivel magasabb volt (2,97) az országos átlagnál (2,938). A legnagyobb lélekszámú háztartások az Északkeleti régióban találhatók (3,065), ez az érték még a vidéki háztartások átlagánál (3,051) is magasabb. A városi háztartásokban kevesebben élnek, mint a vidékiekben, és átlagban a legkevesebb személyt a bukaresti háztartásokban regisztrálták (1. ábra).

1. ábra. A háztartások átlagos lélekszáma, régiók és településtípusok szerint, 2005-ben

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben, Országos Statisztikai Hivatal (OSH), 2006

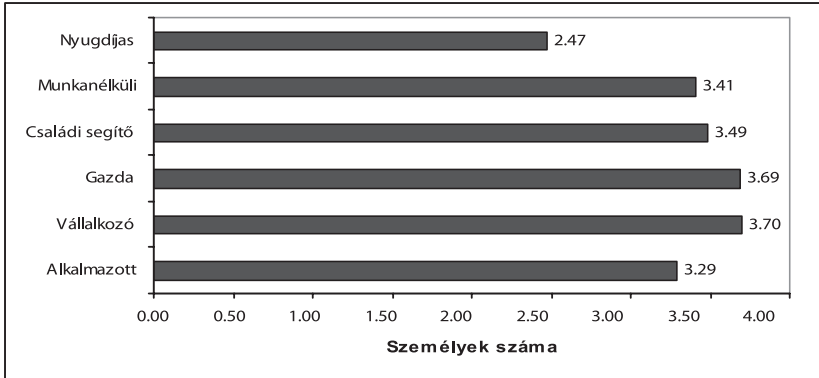
¹ Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben, Országos Statisztikai Hivatal, 2006. *Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în 2005.* Institutul Național de Statistică, București, 2006.

* Az Északnyugati Fejlesztési Régiót (Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest) Beszterce-Naszód, Bihar, Kolozs, Maramaros, Szatmár és Szilágy megye alkotja.

Az Északnyugati régióban azok a háztartások a legszámosabbak, amelyekben a családfő vállalkozó, és a nyugdíjasok által vezetett háztartásokban élnek a legkevesebben (2. ábra).

2. ábra.

A háztartások lélekszáma az Északnyugati régióban a családfő státusza szerint, 2005-ben

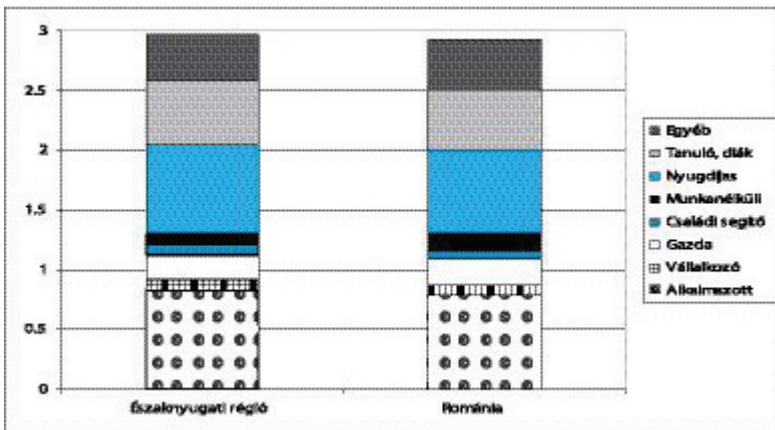

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben (OSH), 2006

Az átlagos háztartás foglalkoztatástípus szerinti összetételét tekintve megállapíthatjuk, hogy az Északnyugati régióban több a tanuló/diák, a nyugdíjas és az alkalmazott, ugyanakkor kevesebb a munkanélküli, mint az átlagos romániai háztartásban (3. ábra).

3. ábra

A háztartások személyi összetétele, a foglalkoztatás típusa szerint, az Északnyugati régióban és Romániában, 2005-ben

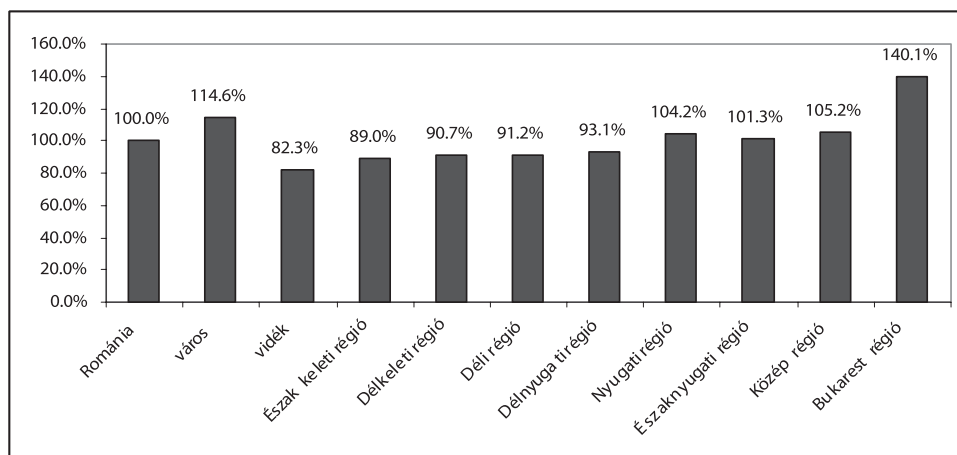

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben (OSH), 2006

Jelentős regionális különbségek vannak az egy személyre jutó havi háztartási átlagjövedelem tekintetében (4. ábra). Az Északnyugati régió 1,3%-kal az országos átlag felett áll, ezzel a régiók között a negyedik. Magasan vezet a Bukarest régió (140,1%), ez a kiemelkedő érték a magasabb átlagbérek és az alacsonyabb lélekszámú háztartások együttes hatásának köszönhető.

4. ábra

Az egy személyre jutó havi háztartási átlagjövedelem, régiók és településtípusok szerint, 2005-ben, az országos átlaghoz viszonyítva

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben (OSH), 2006

Vidéken az egy személyre jutó havi háztartási átlagjövedelem 32,3%-kal alacsonyabb, mint városban, ezzel magyarázható a fokozottabb vidéki elszegényedés. Ennek együttes okai a vidéki lakosság nagyarányú mezőgazdasági foglalkoztatottsága, az alacsony bérek a mezőgazdaságban és a vidéki háztartások viszonylag magas lélekszáma.

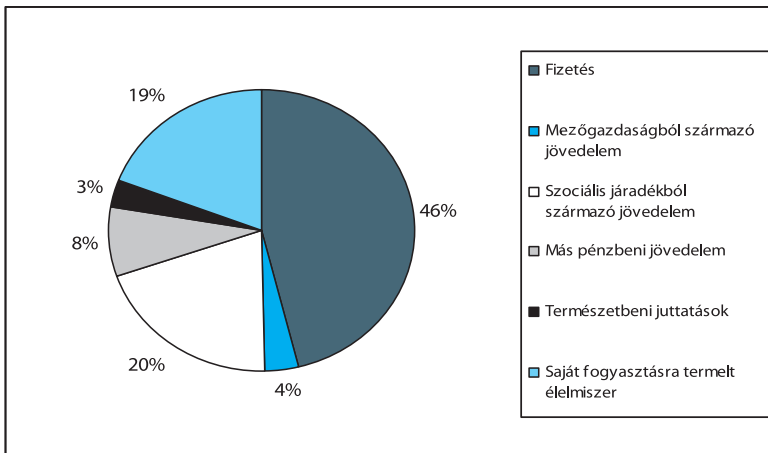
Az átlagos Északnyugati régióbeli háztartások jövedelme 2005-ben háztartásonként 1242,32 lej² (342,6 euró³) volt, amelyből 966,06 lej (266,6 euró) pénzbéli jövedelem. A háztartások jövedelmének 46%-a származik fizetésből, 20%-a szociális járadékokból (nyugdíj, munkanélküli segély, egyéb támogatások), és 19%-a a saját fogyasztásra termelt élelmiszerek ellenértéke (5. ábra).

² 2005. július 1-jén bevezetésre került az új (erős) lej (RON), 1 RON = 10 000 ROL (régi lej).

³ 1 euró = 3,6234 RON, a Román Nemzeti Bank www.bnr.ro honlapján közölt 2005. évi átlagos árfolyam.

5. ábra

Az átlagos háztartás jövedelemforrásainak megoszlása az Északnyugati régióban, 2005-ben

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben (OSH), 2006

A háztartási jövedelemforrások megoszlása nagymértékben függ a családfő státuszától. Erre vonatkozóan régiós szinten jelenleg csak 2004-es adatok állnak rendelkezésünkre⁴. Megállapítható, hogy azokban a háztartásokban, ahol a családfő alkalmazotti státuszban van, a jövedelem 72,4%-a származik fizetésből és 14,3%-a saját fogyasztásra termelt élelmiszerből. A mezőgazdasággal foglalkozó háztartásokban a saját fogyasztásra termelt élelmiszer teszi ki a jövedelem 57,9%-át és további 20% származik a mezőgazdasági termékek eladásából vagy mezőgazdasági munkák végzéséért kapott bérből. A munkanélküli családfő által vezetett háztartások jövedelmének 35,8%-át a saját fogyasztásra termelt élelmiszerek ellenértéke adja, ez az arány magasabb, mint a szociális járadékból származó jövedelemé (20,7%). A nyugdíjas háztartások jövedelmének 38,5%-a származik szociális járadékból, ami alig haladja meg a saját fogyasztásra termelt élelmiszerek ellenértékét (34,8%).

A háztartások átlagjövedelme az Északnyugati régióban az 1998–2005-ös időszakban a költségekkel azonos szintű volt⁵, 1998–2001 között és 2003-ban kissé alatta maradt, míg 2002-ben, 2004-ben és 2005-ben a jövedelmek meghaladták a költségeket. 2005-ben egy átlagos háztartás havi átlagköltsége 1209,25 lej (333,73 EUR), jövedelme pedig 1242,32 lej (342,6 EUR) volt. A legrosszabb helyzetben a munkanélküliek háztartásai

⁴ Az Északnyugati Régió számokban, Kolozs Megyei Statisztikai Hivatal, 2006 (Regiunea Nord-Vest în cifre, 2006 és Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în 2006).

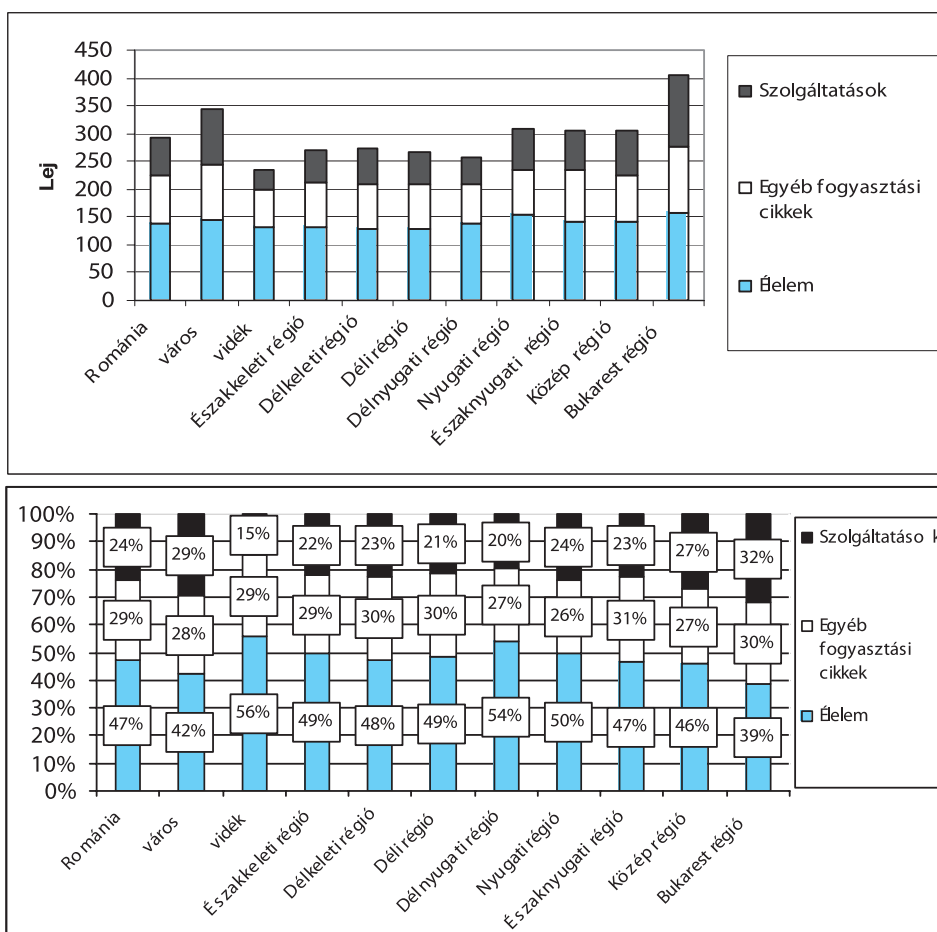
⁵ Az Északnyugati Régió számokban; Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben

vannak, az ő esetükben a költségek szintje 10%-kal meghaladja a jövedelemszintet, ami hosszú távon a tartalékok feléléséhez és eladósodáshoz vezet.

A 6. ábrából láthatjuk, hogy a regionális különbségek az egy személyre jutó havi háztartási átlagköltségek szintje és megoszlása tekintetében is fennállnak. A legtöbbet Bukarest régióban költenek, itt jut a legtöbb pénz nem élelmiszer jellegű fogyasztási cikkekre és szolgáltatásokra. Az Északnyugati régió költségek tekintetében is a negyedik helyen áll, Bukarest, a Nyugati régió és a Középső régió mögött.

6. ábra

Az egy személyre jutó havi háztartási átlagköltségek megoszlása, régiók és településtípusok szerint, 2005-ben, pénzértékben és %-ban

A legnagyobb arányban a Délnyugati régióban költenek élelmiszerre (53,7%), de ez az összeg értékben nem haladja meg az országos átlagot. A költségek legalacsonyabb hányadát a bukaresti háztartások fordítják élelemre (38,7%), de értékben ez jóval magasabb, mint amennyit bármelyik más régióban élelemre költenek.

Az Északnyugati régióban a legmagasabb az egyéb fogyasztási cikkekre költött pénz aránya (30,7%), viszont értékben jóval a bukarestiek által elköltött alatt marad.

Bukarestben szolgáltatásokra fordítják a költségek 31,8%-át, ez arányában is a legmagasabb a régiók között, értékében pedig az országos átlagnak a 182%-át teszi ki.

Összehasonlítva a 6. ábrán megjelenített 2005-ös statisztikai adatokat a 2001-es adatokkal⁶, megállapíthatjuk, hogy az eltelt időszakban országszerte csökkent az élelemre fordított költségek aránya és megnőtt az egyéb fogyasztási cikkekre és szolgáltatásokra fordított költségek aránya, ami az életszínvonal emelkedésére enged következtetni.

Amint a háztartási jövedelemforrások, úgy a háztartási költségek megoszlása tekintetében is különbségeket észlelhetünk a különböző státuszban lévő családfők által vezetett háztartások között. Ahol alkalmazott a családfő, többet költenek más fogyasztási cikkekre és szolgáltatásokra, mint ahol gazdálkodó, a munkanélküliek és a nyugdíjasok pedig költségeiknek átlagon felüli hányadát költik élelmiszerre⁷.

Az Északnyugati régió lakosságának táplálkozási szokásaiba adnak betekintést az élelmiszer- és italfogyasztásra vonatkozó statisztikai adatok⁸. Egy személy havonta átlagosan 9,755 kg kenyeret, 4,050 kg burgonyát, 6,318 kg zöldséget, 0,386 kg szemes babot vagy borsófélét, 5,62 kg gyümölcsöt, 1,179 kg lisztet, 0,615 kg kukoricalisztet, 0,526 kg rizset, 0,465 kg szárzésztert, 2,3939 kg húst, 1,018 kg hústerméket, 0,145 kg halat, 13,449 db tojást, 0,951 kg cukrot, 0,957 l olajat, 0,254 kg margarint, 7,838 l tejet, 1,119 kg sajtfélét, 0,031 kg vaját, 0,327 kg lekvárt, 0,173 kg csokoládét vagy cukorkát, 0,027 kg fagyaltot, 0,050 kg mézet és 0,184 kg kávé, teát vagy kakaót fogyaszt el. Ásványvízből vagy üdítőitalból egy személy havonta 3,169 litret fogyaszt el és alkoholos italokból 1,509 litret (ebből 0,491 l bor, 0,756 l sör és 0,192 l pálinka).

Az egyéb fogyasztási cikkek meglehetősen széles skáláját csoportosítva képet nyerünk a lakosság szükségleteiről, vásárlási szokásairól (7. ábra). A háztartások a legnagyobb arányban ruházati cikkekre költenek (24%), ezt követik a gépjármű vásárlásra és fenntartásra (17%) és a lakás berendezésére és rendbentartására fordított összegek (13%). A költségek jelentős hányadát fordítják fűtőanyagra (11%) és dohányárura (11%), illetve gyógyszerre (9%). Testápolási cikkekre átlagosan 6%-ot, míg könyvekre, sportszerekre átlagosan 4%-ot költenek.

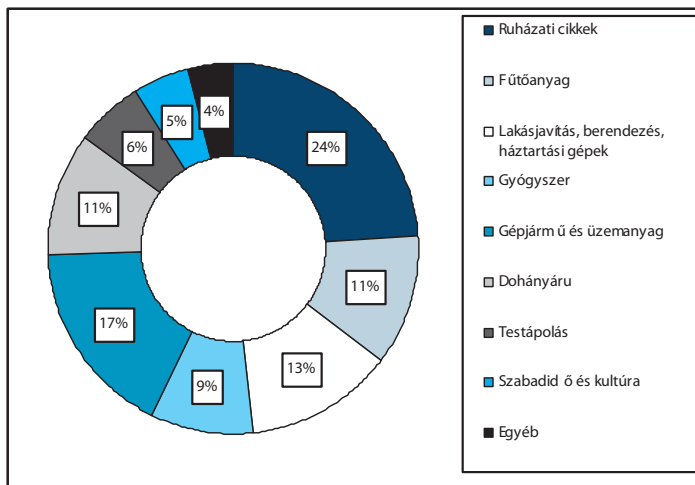
⁶ Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2001-ben

⁷ Az Északnyugati Régió számokban

⁸ Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben

7. ábra

Az egyéb fogyasztási cikkekre fordított háztartási átlagköltések megoszlása az Északnyugati régióban, 2005-ben

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben (OSH, 2006)

A 2001–2005-ös időszakban javult a lakások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága, a műszaki fejlődést és a jövedelmek növekedését követve (1. táblázat).

A háztartások jelentős hányadában cserélték fel a hűtőszekrényt kombinált hűtő-fagyasztó szekrényre, a nem automata mosógépet automata mosógépre, a fekete-fehér televíziókészüléket színesre. Több mint 10%-kal megnőtt a számítógéppel rendelkező háztartások aránya, és statisztikailag mérhető lett az internet-felhasználók aránya (ez az arány 2005-ben csak 3,4%, de 2001-ben egyáltalán nem szerepelt a statisztikákban). A mosogatógép nincs elterjedve, ezer háztartásból csak kettőben található meg. A legnagyobb mértékben (30%-kal) a mobiltelefonok használata növekedett, ez a növekedés egyelőre nem a kábeles telefonok rovására ment, ezek aránya is megnőtt az utóbbi négy évben.

Növekedés tapasztalható olyan tartós fogyasztási cikkekkel (gáztűzhely, porszívó, kábeles telefon) való ellátottság tekintetében is, amelyekre az elmúlt években nem hatott olyan nagy mértékben a műszaki fejlődés, viszont használatuk kényelmesebbé teszi a mindennapi életet.

1. táblázat

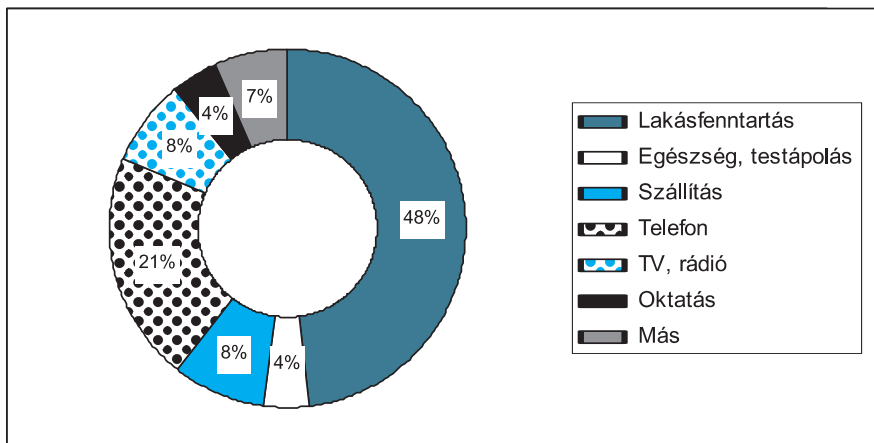
A lakások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága az Északnyugati régióban, 2001-ben és 2005-ben, %-ban kifejezve

Tartós fogyasztási cikk	2001	2005
Gáztűzhely	80,0%	86,2%
Hűtőszekrény	83,5%	76,8%
Fagyasztóláda	25,8%	28,7%
Kombinált hűtő-fagyasztó szekrény	4,3%	20,2%
Automata mosógép	25,1%	45,6%
Nem automata mosógép	36,7%	20,0%
Mosogatógép	–	0,2%
Varrógép	26,4%	21,3%
Porszívó	42,2%	52,7%
Színes TV	64,9%	85,2%
Fekete-fehér TV	27,7%	11,8%
Rádió	46,1%	39,6%
Kazettás magnó	30,5%	28,6%
Videó	5,5%	6,2%
CD-lejátszó	2,8%	7,4%
Számítógép	5,7%	16,8%
Internet	–	3,4%
Mobiltelefon	11,7%	41,8%
Kábeles telefon	46,6%	51,9%
Gépkocsi	24,4%	24,0%
Bicikli	23,9%	24,7%

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben; Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2001-ben; (OSH, 2006)

A 8. ábrából láthajuk, hogy a lakásfenntartásra (lakbér, villanyáram, víz, fűtés, javítások) fordított összegek teszik ki a szolgáltatási költségek 48%-át. A költségek fennmaradó részét telefondíj (kábeles- és mobiltelefon) kifizetésére (21%), szállításra (8%), televízió- és rádióberletre (8%), oktatásra (4%), illetve egészségügyi és testápolási szolgáltatásokra (4%) fordítják.

8. ábra A szolgáltatásokra fordított háztartási átlagköltségek megoszlása az Északnyugati régióban, 2005-ben

Forrás: Az életszínvonal koordinátái Romániában. Lakossági jövedelmek és költségek 2005-ben

Az alapszükségletek fedezésére fordított költségek mellett alig 7%-nyi összeg marad egyéb típusú szolgáltatásokra, mint például sport, kultúra, szórakozás, utazások stb. Ez a helyzet a jövedelmek növekedésével remélhetőleg megváltozik.

Következtetések

A régió az egy személyre jutó havi háztartási átlagjövedelem tekintetében 1,3%-kal az országos átlag felett áll, ezzel a romániai régiók között a negyedik. A háztartások jövedelme jóval a városiak alatt marad azaz kevesebb mint fele. A jövedelmek 19%-a a saját fogyasztásra termelt élelmiszerek becsült értéke, ez az arány a gazdálkodó háztartásokban jóval magasabb (57,9%). A háztartások jövedelmük legjelentősebb részét (46,5%) élelmiszerekre költik, ezt követik az egyéb fogyasztási cikkek (30,7%) és a szolgáltatások (22,8%). Elemezve a három fő költségsoprotot megállapíthatjuk, hogy a háztartások jövedelmük döntő hányadát (85% körül) az alapvető szükségletek (élelem, ruházat, lakásfenntartás, szállítás, telefon) költségeinek fedezésére fordítják és mindössze 10%-ot tesz ki az oktatásra, könyvekre, kulturális-, szabadidő- vagy sporttevékenységekre fordított összeg.

Irodalomjegyzék

Institutul Național de Statistică (2006): Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în 2005

Institutul Național de Statistică (2002): Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în 2001.

Direcția Regională de Statistică Cluj (2006): Regiunea Nord-Vest în cifre
 Banca Națională a României, www.bnr.ro (hozzáférés: 2006.08.22.)

Barangolás a pénz világában

CSOMAFÁY FERENC

„A Magyar Nemzeti Bank főépülete Budapest jelentős építészeti emlékei közé tartozik. Az eredetileg is jegybanknak készült épületet 1905 tavaszán adták át az akkori megrendelőnek, az Osztrák-Magyar Banknak. Az építész, Alpár Ignác, kiváló munkát végzett, a legmesszebbmenőkig figyelembe véve a jegybanki munka sajátos követelményeit. Minderől mi sem tanúskodhat jobban, mint az, hogy a ház

máig a jegybanknak ad helyet, miközben az épített örökség lehető leghűbb formában maradt fenn.”¹

A gazdasági életben, a pénz világában jártas magyar embernek elengedhetetlen, ha Magyarországon jár, hogy meglátogassa a Magyar Nemzeti Bank (MNB) épületét és sétát tegyen a pénz palotájában, mely Alpár Ignác tervei alapján épült meg. A tervező 1916-ban az Osztrák Mérnök- és Építész Egyletben tartott előadásában a következőképpen fogalmazta meg építészeti „ars poeticáját”: „technikai kivitel, vagyis jó iparos munka, lelkiismeretes adminisztráció, vagyis szigorú ellenőrzés, az épületnek beilleszkedése a környezetbe, illetve a városképbe, lehetőleg monumentális formában.”

Világviszonylatban az első központi bank Svédországban jött létre 1668-ban, ennek ellenére Európában a jegybankok az 1694-ben felállított Bank of England példáját követve jöttek létre.

A reformkorban erősödött fel az igény egy önálló magyar nemzeti bank létrehozására. Az első önálló magyar pénzintézetnek az 1836 januárjában megalakult Brassói Általános Takarékpénztárt tekinthetjük. Az 1848–49-es forradalom alkalmából, Kossuth Lajos javaslatára, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank jegybanki funkciókat töltött be és kiadta az első önálló magyar bankjegyeket, az úgynevezett Kossuth bankókat. 1864-ben alakult meg a Pesti Áru- és Értéktőzsde. Magyarországon a XIX. század elején, mivel az ország a Habsburg uralkodóház fennhatósága alatt állt, a jegybanki feladatokat az 1816. július 1-jétől működő Osztrák Nemzeti Bank látta el. Az 1867-ben kötött kiegyezés következménye az

¹ www.mnb.hu

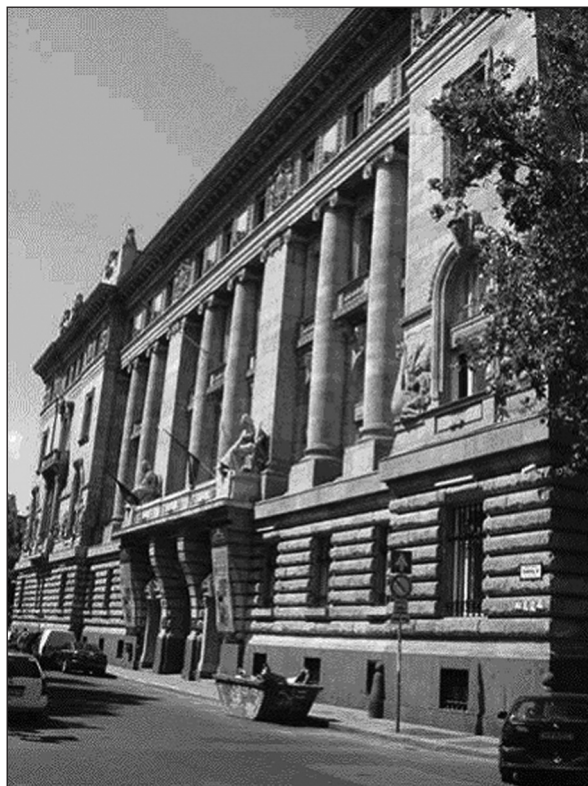
általános fejlődés, a gazdasági élet fellendülése volt, ennek eredményeként iparvállalatok sokasága alakult meg, és azok pénzszükséglete meghatározta a bankok fejlődését, melyek gomba módra szaporodtak. Közöttük is élen járt az Osztrák–Magyar Bank (O–MB), mely 1878. szeptember 30-án jött létre, és paritásos alapon osztrák és magyar szakemberek működtették. A fejlődés érzékeltetésére két adatot említenék. Az O–MB-nek Magyarország területén 1880-ban öt, 1905-ben már 14 fiókintézete volt. A magyar politikai személyiségek még is azt kifogásolták, hogy gazdasági téren nagy az osztrákoktól való függőség.

Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása tette lehetővé azt, hogy Magyarország területén 1924-ben, részvénytársaságként, létrejöjjön az önálló Magyar Nemzeti Bank, mely azóta több lényegi változáson ment át. 1947 végén a kereskedelmi bankokkal és a takarékpénztárakkal párhuzamosan felszámolták, és mint államosított központi bank, kormányzati fennhatóság alá került. Csupán az 1991 októberében elfogadott törvény állította helyre a magyar jegybank függetlenségét és erősítette meg a kétszintű bankrendszert.

A század elején épített csodálatos épülete ma is büszkén hirdeti a magyar építészeti győzelmét a Szabadság téren, a Tőzsdepalota mellett, mely szintén Alpár Ignác tervei alapján épült.

Könyveket lehetne írni erről a két épületről, most viszont csupán megemlítem, hogy jelenleg a MNB épülete helyet ad egy igen érdekes „Látogatóközpontnak”, mely ezekben a napokban a 60 éves Forintról szóló kiállítást öleli magába. Budapesten járó turistának rendkívül tanulságos lehet megtekinteni ezt a kiállítást, amely tulajdonképpen életünk egyik fontos és sokat emlegetett tényezőjét mutatja be, a kézzel fogható PÉNZT.

A központ előadóterme a jegybank legfontosabb tevékenységeiről és a pénzügyi alapfogalmakról szóló előadásoknak biztosít fórumot. Könyvtára 80 ezer kötetet tartalmaz, melyben ma-

gyar és idegen nyelven a pénzvilág, a makroökonómia, a bank, és pénzügy különböző megnyilvánulásairól kaphatunk felvilágosítást. Olvasótermében forgathatjuk a szakfolyóiratokat, külföldi jegybankok és nemzetközi szervezetek szakkiadványait, illetve megtekinthetjük interneten az online katalógusokat.

A kiállítás szervezőinek az a céljuk, hogy hozzájáruljanak az emberek pénzügyi kultúrájának fejlesztéséhez.

A tárlókban megismerkedhetünk a pénz történetével, a készpénzt meghatározó tényezőkkal, valamint a XXI. század pénzt helyettesítő lehetőségeivel. Megtudhatjuk, hogy az első nyugati értelemben vett pénzérméket az ókori Lüdiában (Kis-Ázsia nyugati részén) készítették, és kibocsátójuk Kroisosz (i. e. 560–547) volt, akit a világ Krózosz néven ismert meg, és akinek hatalmas vagyona legendás volt. Az első érmék anyaga az ezüst és arany természetben előforduló ötvözet volt. A fémpenz egyik oldala az esetek többségében mindig a kiadóra utal. Mivel a fémpenz súlyából kifolyólag nehéz és ennek következtében a használata nagyobb tételben nehézséget okozhat, a X–XI. századtól a papírpénz terjedt el. Az első papírpénzt Kínában állították elő.

Mivel a pénzt megjelenése óta mindig is hamisították, ezért egyre több olyan biztonsági jellel látják el, ami a tökéletes hamisítást lehetetlenné teszi. Láthatunk modern fizetési eszközöket, így bankkártyákat, telebankot, elektronikus pénztárcát, melyek azt szolgálják, hogy a fizetés minél biztonságosabb legyen.

Az első magyar pénz a Szent István által kiadott dénár volt, mely a LANCEA REGIS/REGIA CIVITAS feliratot viseli.

A továbbiakban megtudjuk, hogy Károly Róbert uralkodásának idejében verték az első arany forintot, melynek értéke nagyon időtálló volt. Ennek köszönhető, hogy 1946-ban az új pénznemet forintnak keresztelték. Kivitelezésben végig tükrözi a történelmi változásokat. Számomra meglepően érdekesek voltak a vágató inflációt bemutató képsorok, amelyek nem egy esetben szinte óráról órára jelezték a pénzhígulást, s melynek utolsó képén az utcán heverő papírpénzt cirokseprővel separték össze.

Rendkívül tanulságos volt azokat a rövidfilmeket végignézni, melyben bemutatják a MNB történetét, épületét, a pénz kialakulását, a pénz előállítási módjainak különböző fázisait, az inflációs jelenséget, a biztonsági intézkedéseket, valamint az úgynevezett aranyvonat történetét. A filmek megnézésére legalább két órát kell szentelnünk.

A kiállítás egyik érdekessége a különböző országokból, világtájokról származó pénznemek, illetve az emlékpénz bemutatása. Ezeknek nemcsak numizmatikai értékük van, hanem történelmi is. Hiszen az érmék, bankjegyek történelmi eseményekhez, korszakokhoz kapcsolódnak. Megismerkedhetünk az euróérmékkel és az eurózónához való csatlakozás előnyeivel.

A látogatónak lehetősége van a kiállítás megtekintése közben megjegyzett ismereteinek leellenőrzésére. Számítógépen feltett kérdésekre helyesen válaszolva fényképet készíthet magáról és azt az „Egy Fabatka” elnevezésű pénzre nyomtatva magával viheti. A számítógépen megoldott feladat nyertese „MNB Bankjegy” kirakós játékot kap, melyek bruttó értéke 5 millió forint. Ez nem elírás. Ahhoz, hogy ezt az összeget (0–5 000 000 forint) kézhez vehessük, a brikettált bankjegydarabkákat a mellékelt használati utasítás ábrája szerint kell összeilleszteni. Az interaktív kiállításon a látogató megismerkedhet régi bankos felszereltséggel és egyéb használati tárgyakkal, valamint a régi pénzszállító eszközökkel.

Speciális mérlegen megmérlekezhet, és megtudhatja írásban, mennyi az értéke forintban, aranyban. Sőt: saját kezűleg verhet fabatkát. Amit zsebre is tehet.

Egy csodálatos monumentális épület a maga építészeti gazdagságával, lenyűgöző erejével bizonyítja a pénz világának kimeríthetetlen szépségét, a kiállításon megismert anyag pedig hasznosan bővíti ismereteinket.

Könyvismertető

VINCZE MÁRIA

Burgerné Gimes Anna, Szép Katalin: *Az egyéni (családi) mezőgazdasági üzemek gazdasági helyzete napjainkban*. AGROINFORM Kiadó, Budapest, 2006

Magyarországi helyzetfelmérésre hívjuk fel az erdélyi olvasok figyelmét. Köztudott, hogy vannak ugyan eltérések a romániai és a magyarországi családi gazdaságok között, de a hasonlatosságok is jelentősek, tehát vannak az erdélyi gazdálkodók számára is elgondolkoztató következtetések ebben a 110 oldalas kis könyvben.

Manapság sokat lehet hallani, olvasni a mezőgazdaságról, különösen a közelgő európai uniós csatlakozásunk kapcsán. Általában agrárpolitikai nézőpontból, a bevezetendő Közös Agrárpolitika vonatkozásában vizsgálják a szerzők a mezőgazdaság jelenlegi helyzetét és a jövőbeli kihívásokat. A statisztikai számok országos és regionális átlagokról tájékoztatnak, a hivatali illetékesek és érdekképviseleti tisztségviselők is ilyen megközelítésben vizsgálják az ágazat helyzetét. A könyv szerzői úgy gondolták, hogy többet tudnak meg a valóságról, ha meglátogatják a gazdaságokat és megkérdezik magukat a gazdálkodókat arról, hogy mit gondolnak helyzetükről.

613 egyéni gazdálkodót látogattak meg és kérdezték ki kérdőívek segítségével Nyugat-Magyarország és Dél-Alföld 3–3 megyéjében. Céljuk az volt, hogy megismerjék és összehasonlítsák a különböző nagyságú birtokokon gazdálkodó, különböző korú és iskolázottságú gazdák tevékenységét, továbbá hogy összevegyék a növekedési centrumoktól távol eső dél-alföldi területek mezőgazdaságát a növekedési centrumokhoz közelebb eső dunántúliakkal.

A felmérésből kitűnik, hogy a nagyobb területekkel rendelkezők, az 50 év alattiak és az általános iskolai végzettségűek általában jobb eredményeket érnek el, mint a kis területeken gazdálkodók, az idősebbek és a kevésbé képzettek. A szerzőpárosnak lehetősége volt arra is, hogy dinamikájában vizsgálja a jelenséget. 1998-as hasonló felmérésük idején még az 50 ha-nál nagyobb gazdaságok tűntek eléggé életerősnek ahhoz, hogy nyereséges helyzetüket stabilizálni tudják, jelenlegi felmérésükkor már csak a 100 ha-on felüliek.

A növény- és gabonatermesztés dominanciája, különösen a nagyobb gazdaságokban, külterjes gazdálkodásra utal. A nagyarányú gabonatermesztés időről időre túltermeléshez vezet. A jelenlegi támogatási rendszer ezt erősíti. A támogatásoknak a termelés diverzifikálására kellene törekedniük, oly módon, hogy a diverzifikálási szándékot a megelőző piac-kutatás, marketing és tanácsadás támassza alá.

Bár sok szó esik manapság a mezőgazdasághoz kapcsolódó egyéb tevékenységek fejlesztéséről, ilyeneket elvétve is alig találtak a kutatást végzők.

A dél-alföldi és nyugat-dunántúli régió összehasonlítása arra engedett következtetni, hogy a Dél-Alföldön nagyobb jelentőségű a mezőgazdasági termelés, többen foglalkoznak mezőgazdasággal, több a főfoglalkozású és a dolgozó családtag. Az a tény, hogy ebben a régióban többen áldoznak a mezőgazdasági termelésre, nagyobb arányú a fóliás termelés, több állatot tartanak, szorosan összefügg azzal, hogy itt kevesebb egyéb munkalehetőség akad. A Nyugat-Dunántúlon erősebb a gazdálkodók kereskedelmi szelleme, többen kötnek kereskedelmi szerződést, több hitelhez és támogatáshoz jutnak a gazdálkodók és nyereségesebben gazdálkodnak. De az ipari és szolgáltatási centrumokhoz, továbbá Ausztriához való közelség inkább visszaszorította ott a mezőgazdálkodást, semmint előmozdította volna annak fejlődését.

Érdemes volna hasonló felméréseket végezni Erdélyben is, de azt mélyreható kutatás nélkül is tudjuk, hogy a 2–3 hektáros gazdaságok legfeljebb túlélést biztosíthatnak, nem fejlődést és jólétet.

A könyv megtalálható az RMKT könyvtárában is, és olvasása ajánlatos.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XL. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2006/698-2006/784 számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzki-egyenlítések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép használata;
10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1. Az országos adóügyi igazgatóság elnökének 2006/575-ös sz. rendelete (2006/701-es sz. H. K.) szabályozza azon feltételeket, amelyek alapján az adófizetőket tétlenségi állapotban levőknek minősítik.

1.2. A 2006/1.086-os sz. kormányhatározat (2006/727-es sz. H. K.) jóváhagyja a szállítóeszközök adózását a 2007-es évben a 2003/571-es sz. adótörvény 263. (4) és (5) cikkelye alapján.

1.3. A pénzügyminiszter 2006/1.346-os sz. rendelete (2006/744-es sz. H. K.) jóváhagyja azon módszertani normákat, amelyeket a független gazdasági tevékenységeket folytató vagy szabad-foglalkozású természetes személyeknek be kell tartani azon célból, hogy a 2007. 01. 01-től használandó, az ISO Standard 3166 – alpha 2 előírásainak megfelelő, új adózási kódjukat megkapják.

1.4. A pénzügyminiszter 2006/1.393-as sz. rendelete (2006/758-ös sz. H. K.) jóváhagyja a hivatalból való adóztatást abban az esetben, ha az adófizető a felszólítás utáni 15 napon keresztül nem jelenti be a jövedelmeit.

1.5. A pénzügyminiszter 2006/1.394-es sz. rendelete (2006/758-as sz. H. K.) jóváhagyja a jövedelem-igazolvány és kérvényének modelljeit, amelyet a természetes személyek, mint adófizetők használhatnak.

1.6. Az Országos Fiskális Ügynökség Elnökének 2006/708-as sz. rendelete (2006/768-as sz. H. K.) a fiskális ellenőrzés elhalasztásának a feltételeit és módszerét tartalmazza.

3.1. A 2006/1.025-ös sz. kormányhatározat (2006/704-es sz. H. K.) jóváhagyja a 2005/148-as sz. sürgősségi kormányrendelet alkalmazására való módszertani normákat a családok megsegítése keretében a gyerekek nevelésére vonatkozóan, hatályon kívül helyezvén a 2005/1.825-ös sz. kormányhatározatot.

3.2. A munkaügyi, szociális szolidaritás- és családügyi miniszter és a közegészségügyi miniszter közös rendelete (2006/708-as sz. H. K.) jóváhagyja a munkabalesetek és foglalkozási betegségek biztosítására vonatkozó 2002/346-os sz. törvénynek, valamint a törvény utólagos változtatásainak és bővítéseinek megfelelő módszertani normákat.

3.3. A 2006/572-es sz. munkaügyi, szociális- és családügyi miniszteri rendelete (2006/714-es sz. H. K.) jóváhagyja a 2006/226-os sz. törvény alkalmazására vonatkozó módszertani normákat a munkahelyek különleges körülményekhez való besorolását illetően.

3.4. A 2006/1.094-es sz. kormányhatározat (2006/746-os sz. H. K.) 2006. 12. 31-ig hosszabítja meg az alkalmazottak naplójának kitöltési határidejét, megváltoztatván a 2006/161-es kormányhatározat 12 (1) cikkelyét.

4.1. A pénzügyminiszter 2006/901-es sz. rendelete (2006/703-as sz. H. K.) 2007. 01. 01-től jóváhagyja az AFA-fizetők számára a „RO” előtag hivatalos használatát az eddig alkalmazott „R”-betű helyett, betartván a 3.166-os sz. ISO szabványt.

4.2. A pénzügyminiszter 2006/955-ös sz. rendelete (2006/703-as sz. H. K.) jóváhagyja a szintetikus nyilatkozat modelljét, amelyet a 2003/571-es sz. adótörvény a 8-as és 151(2) cikkelyei szerint azoknak külföldi jogi személyeknek kell alkalmazni, amelyek Románia területén több állandó székhellyel rendelkeznek.

4.3. A 2006/1.311-es sz. pénzügyminiszteri rendelet (2006/703-as sz. H. K.) jóváhagyja a 2006/3-as sz. fiskális bizottsági határozatát az ÁFA-használat területén azon külföldi jogi személyek számára, akik Románia területén kereskedelmi tevékenységeket folytatnak.

5.1. A 2006/1.156-os és a 2006/1.157-es sz. kormányhatározatok (2006/768-as sz. H. K.) megváltoztatják a 2006/768-as sz. és a 2006/600-as sz. határozatokat a szőlőültetvényekkel, gyümölcsösökkel, bokros gyümölcsfélékkel és fóliaházakban termesztett zöldségfélékkel, valamint a gombatermesztéssel foglalkozóknak juttatott segélyeket illetően.

6.1. A 2006/1.052-es sz. kormányhatározat (2006/732-es sz. H. K.) jóváhagyja az Adóügyi Tanácsosok Kamarájának szervezési és működési szabályzatát.

7.1. A 2006/57-es sz. sürgősségi kormányrendelet (2006/759-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2003/5-ös sz. sürgősségi rendeletet, amely alapján a téli hónapokban (2006. 11. 01-től 2007. 03. 31-ig) fűtési költségtérítési segélyben részesülnek a kis jövedelmekkel rendelkezők.

7.2. A magánnyugdíj-felügyeleti bizottság 2006/13, 14, 15, 16, 17, 18, 19-es határozatai (2006/766-os sz. H. K.) tartalmazzák a magánnyugdíj-rendszer megalapítására, igazgatására, a törzstőke származása, valamint a rendszer működése és felszámolása területén való szabályozásokat.

7.3. A magánnyugdíj-felügyeleti bizottság 2006/20-as sz. határozata (2006/784-as sz. H. K.) jóváhagyja a 2006/8-as sz. normatívot a magánnyugdíjak pénzügyi auditálását illetően.

10.1. A pénzügyminiszter 2006/1.342-es sz. rendelete (2006/722-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2006/1.186-os rendeletét, meghatározván a kereskedelmi társaságok esetében a csőd eljárás indítványozási kereteit és a csőd eljárók kinevezésének módozatát az adóigazgatóságok részéről. A csőd eljárók havi bére nem haladhatja meg a 2 000 lejt. A teljesítményi bér 5-7% az eladott javak értékéből. A csőd eljárók kiválasztása a 2006/697-es sz. rendelet alapján történik (2006/751-es sz. H. K.)

10.2. A környezeti és a vízgazdálkodási miniszter 2006/658-as sz. rendelete (2006/728-as sz. H. K.) jóváhagyja a környezeti alapba befizetendő összegek begyűjtésére használt típusnyomtatványok modelljeit.

RMKT HÍREK

**Beszámoló a Magyar Közgazdasági Társaság 44. Közgazdász-vándorgyűléséről
2006. szeptember 31– augusztus 2, Nyíregyháza**

A Magyar Közgazdasági Társaság augusztus 31-szeptember 2. között tartotta évi Közgazdász Vándorgyűlését, “Magyar helyteremtés Európában” témakörrel. A plenáris üléseken előadóként vett részt Kádár Béla akadémikus, Glatz Ferenc akadémikus, Bokros Lajos, a Közép-Európai Egyetem vezérigazgatója, Varga Mihály, volt pénzügyminiszter, Járai Zsigmond, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, Draskovics Tibor volt pénzügyminiszter és Veress János pénzügyminiszter. A szakma legmagasabb rangú magyarországi tanácskozásának munkálatai a plenáris ülés után hét szekcióüléssel folytatódtak.

Az előadások főleg a csatlakozás után kialakult helyzet új paradigmáira összpontosítottak. A vándorgyűlésen csaknem száz előadás és hozzászólás hangzott el a legkülönbözőbb témákban. A résztvevők nem vitattak meg valamiféle záró nyilatkozatot, illetve a szervezők nem törekedtek arra, hogy az előadott gondolatok körül egységes álláspont alakuljon ki.

Többségi véleménynek tekinthető, hogy a foglalkoztatás és a megtakarítás adóterhének növelése ellentétes a meghirdetett gazdaságpolitikai célokkal és a felzárkózás stratégiájával. A nemzetközi összehasonlítások számos adatsor alapján mutatják azt, hogy az EU új tagországait, sőt a 2007-ben csatlakozó további két államot is figyelembe véve, valóban relatív magyar leszakadásról beszélhetünk a 2000-es évek eleje óta: a térség országai közül Magyarországon a leglassúbb a felzárkózási folyamat. Sőt különféle számítások azt is mutatják, hogy a potenciális GDP növekedési pályája ugyancsak itt a leglaposabb a régióban, és a kormányzat által a 2009 utáni időszakra várt kibontakozás sem hoz látványos növekedésgyorsulást az adott gazdaságpolitikai környezetben.

Ez alkalommal a Magyar Közgazdasági Társaság Somai Józsefnek, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság elnökének adományozta 75. születésnapja alkalmából a **Közgazdász Nagydíjat**, elismerve több évtizedes szakmai tevékenységét az erdélyi közgazdasági közéletben, többek között a Romániai Magyar Közgazdász Társaság megszervezésében játszott kiemelkedő szerepét, illetve elnöki munkáját.

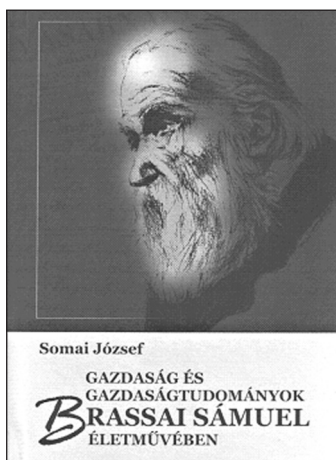
***

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság módszertani továbbképzőt szervez, melynek témája: „A vállalkozói kompetencia kialakításának módszertana”. Első ízben 2006. október 19–21. között Kolozsváron, az RMKT székhelyén, majd 2007. március 22–24. között

Csíkszeredában, a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem épületében szervezi meg a képzést. Fő céljai a gazdasági kultúrára való nevelés, új tantárgyak bevezetése a középiskolai tananyagba, a különböző EU-s vállalkozói kultúra megismerése, és nem utolsósorban az európai és magyarországi gazdasági oktatás módszerének a megismerése és egyes elemeinek alkalmazása hazai vonatkozásban. A képzésre a szakoktatásban dolgozó középiskolai tanárokat várják, illetve azokat a III. és IV. éves közgazdasági hallgatókat, akik a pedagógiai modult végzik.

Tervezett előadások: Bokros Lajos, a Közép-Európai Egyetem vezérigazgatója (előadása címét utólag közöljük, 3 óra); A vállalkozói magatartás koreográfiája és mimikája – interaktív TV-s tevékenység (Csép Sándor, 3 óra); Verbális és nonverbális kommunikáció az üzleti életben (Albert Júlia, 2 óra); A hatékony szociális interakciót befolyásoló családpszichológia (Kurkó–Fábián Andrea, 2 óra); A pozitív gondolkodás pszichológiai, pedagógiai megközelítése (Kovács Zoltán, 3 óra); A gazdasági kultúrára való nevelés összetevői (Somai József, 2 óra); A vállalkozói kompetencia fejlesztése (Bogáti Zoltán, 3 óra); A vállalkozói kompetencia kialakításának, fejlesztésének módszertana (Páll Gyöngyvér, 3 óra); A média szerepe (Csomafáy Ferenc, 2 óra).

***

Brassai Sámuel életművének a kutatása egy közgazdász számára bizonyára nagy élmény és elégtétel, különösen, ha a nagy tudós értékeinek erősebb közismereti kisugárzásához hozzátehet valamiképp. A *Gazdaság és Gazdaságtudományok Brassai Sámuel Életművében* című könyv szerzője, alapos kutatói munka segítségével, méltó módon felelt a szakma elvárásaira és tett eleget nemes vállalkozásának.

Brassai volt a „mindentudás” legnagyobb magyar alakja, akinek oly gazdag és széleskörű volt az ismerete a tudományokban, amihez hasonló nem volt tapasztalható sem előtte, sem utána. Somai József alapos munkája, illetve e munka gyümölcse, jelen kötet is remélhetőleg hozzájárul a polihisztor Brassai életművének alaposabb megismeréséhez.

Somai József *Gazdaság és Gazdaságtudományok Brassai Sámuel Életművében* című kötete megkapható a Romániai Magyar Közgazdász Társaság székhelyén, vagy megrendelhető a 0264-431488-as telefonszámon, illetve az rmkt@from.ro e-mail címen. Ára: 18 RON.

Rezumatul revistei

Provocări globale și adaptare la economia națională: instituționalizarea disciplinei politicii economice în Suedia

GYÖRFFY DÓRA

Studiul analizează cazul Suediei, care împotriva nivelului înalt de repartizare a statului a reușit să se adapteze cu succes la provocările noi prin instituționalizarea disciplinei politicii economice.

Luând în considerare barierele integrate a piețelor de capital, aproximația politicii monetare și fiscale bazat pe reguli, servește cele patru scopuri de bază a politicii economice, acestea fiind: creșterea, ocuparea forței de muncă la nivel înalt, egalitate socială și stabilitatea prețurilor. Pe lângă scopurile comune cele două perioade sunt legate de consensul politicii economice și de încredere socială, care au fost condițiile de bază a succesului în perioadele respective.

Fiind o țară mică și deschisă, experiențele Suediei reprezintă un model bine conceput pentru țările Europei Centrale și Orientale.

***

Magazine universale online: posibilități în comerțul electronic

KOVÁCS GYÖNGYVÉR

Numărul utilizatorilor Internetului și timpul petrecut de aceștia online este în continuă creștere. Internetul facilitează în primul rând căutarea și alegerea produsului potrivit.

Numărul mare de potențiali cumpărători justifică decizia companiilor să opteze și pentru acest canal de distribuție a produselor.

Pe lângă posibilitatea de a dezvolta și implementa o soluție proprie pentru comercializarea on-line a produselor, firmele au posibilitatea să se înscrie într-un mall electronic. Această soluție are ca avantaj principal reducerea cheltuielilor pentru PR și marketing. Pe piețele electronice B2B și B2C se manifestă efectul de rețea (B2B, B2C Network

Effect): cu cât sunt mai mulți comercianți înrolați în sistem, cu atât oferta de produse este mai variată, ceea ce atrage mai mulți cumpărători și crește numărul de tranzacții efectuate, și așa mai departe.

Articolul prezintă și un model propriu de mall pentru comerț electronic, în care cumpărătorul se înregistrează o singură dată și are posibilitatea să aleagă produse în coșul de cumpărături din oferta oricărui comerciant înrolat în sistem. Comercianții înscriși au la dispoziție o interfață on-line pentru gestionarea catalogului de produse și a elementelor de identificare a firmei.

Soluțiile e-commerce tot mai profesioniste contribuie la creșterea încrederii consumatorilor și la dezvoltarea comerțului electronic și în țara noastră.

***

Cum și din ce am trăit în 2005? Veniturile și consumul gospodăriilor din Regiunea Nord-Vest în 2005.

KEREKES KINGA

Studiul de față prezintă situația socio-economică a gospodăriilor din Regiunea Nord-Vest, pe baza anchetei bugetelor de familie realizate de către Institutul Național de Statistică. Venitul mediu al unei gospodării din Regiunea Nord-Vest a fost de 1242,32 RON (aproximativ 342,6 EUR) în anul 2005, din care 966,06 RON (266,6 EUR) reprezentau veniturile bănești. Sursele principale de venit au fost următoarele: salarii (46%), venituri din prestații sociale (20%) și contravaloarea consumului de produse agroalimentare din resurse proprii (19%). Venitul mediu lunar pe persoană în gospodăriile rurale este cu aproximativ 30% mai scăzut decât în gospodăriile din mediul urban. Cheltuielile gospodăriilor se împart pe următoarele destinații principale: alimente (46,5%), mărfuri nealimentare (30,7%) și servicii (22,8%). În perioada 2001-2005 înzestrarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată s-a îmbunătățit, ceea ce arată creșterea nivelului de trai.

***

Colindă în lumea banilor

CSOMAFÁY FERENC

Banca Națională Maghiară, din Budapesta, între 1 august și 20. decembrie, 2006, organizează o expoziție monetară deosebit de interesantă cu tema: Forintul are 60 de ani.

Scopul expoziției este de a contribui la lărgirea cunoștințelor financiar – bancare ale oamenilor.

În centrul de vizitare a băncii se desfășoară multe tipuri de activități: expuneri pe teme financiare, vizionarea unor filme pe tema financiară, jocuri interactive, posibilitate de studiere a unor cărți sau reviste de specialitate.

În cadrul expoziției monetare se poate urmări evoluția monedei, istoria banilor, cunoașterea monedelor din țările lumii, modul de producere a monedelor.

Dintre filmele prezentate se poate evidenția istoria BNM, evoluția banilor, procesul inflaționist, istoria trenului de aur.

Vizitatorii au posibilitatea să-și controleze cunoștințele din domeniul financiar – bancar, rezolvând diferite teste, sau participând la jocuri financiare.

***

Noutăți în legislația economică și financiară

PÁSZTOR CSABA

Noutățile economice și financiare publicate în edițiile 47/2005 – 235/2005 ale Monitorului Oficial cuprind următoarele teme:

1. impozitare, declarație pe venit global
  2. amortizarea mijloacelor fixe, estimare
  3. contracte de muncă, sume plătite pentru salarii
  4. taxă vamală, TVA, accize, spălare de bani, impozit pe profit
  5. privatizare, reduceri/subvenții pentru întreprinderile mici și mijlocii, compensațiile bănești din agricultură, normele de pe bursa de valori
  6. auditare financiară, control contabil
  7. pensii, burse
  8. norme de contabilitate, funcționarea cooperativelor de credit
-

9. solicitarea imobilelor și a terenurilor, obligațiile pompierilor, utilizarea casei fiscale
 10. călătorie în străinătate, numele de localități, protecția consumatorului, înregistrarea societăților comerciale.

***

Comunicări

Contents

Global challenges and adaptation to the national economy: the institutionalization of economic policy discipline in Sweden

DÓRA GYÖRFFY

The study analyses the case of Sweden, which succeeded in the adaptation to the new challenges within the institutionalization of economic policy discipline.

Taking into consideration the integrated barriers of capital markets, the approach of monetary and financial policy based on rules serves four primordial objectives of economic policy: growth, high leveled occupational scheme, social equality and price stability. Besides the common objectives, the two periods, mentioned in the article, are connected by the consensus of economic policy and social confidence, which were, as a matter of fact, the basic conditions of succes.

Being a small and opened country, the experience of Sweden can be very instructive for Central and Eastern Europe.

***

Universal online magazines: the possibilities in e-commerce

GYÖNGYVÉR KOVÁCS

The number of users of the Internet is growing continuously. First of all the Internet facilitates the search and the choice of the right product. By the possibility of developing and implementing an own solution for commercializing products online, companies have

---

the possibility to subscribe into an electronic mall. The primary advantage of this solution is that the costs of PR and marketing can be reduced. On B2B and B2C electronic markets, the effect of network manifests itself.

The article represents also an own mall model of e-commerce in which the customer once registered has the possibility to choose a product from the offer of any of the registered merchants. An online interface is disposable for these in order to manage the product catalog and the identification elements of the company.

The more and more professional solutions of e-commerce contribute to the growth of consumer confidence and to the expansion of e-commerce in our country.

***

How did we live in 2005? Income and Consumption of Households in Region North-West

KINGA KEREKES

This study presents the socio-economic situation of the households from the North-West Region in 2005, based on the family budgets survey carried out by the National Institute of Statistics. The average household income in the North-West Region was 1242.32 RON (approximately 342.6 EUR) in 2005, out of which 966.06 RON (266.6 EUR) is monetary income. The main sources of income in 2005 were: salaries (46%), social protection income (20%) and the equivalent value of agrofood products consumed from own resources (19%). Average per capita income in rural households is around 30% lower than in urban households. 46.5% of the per capita household expenditure is spent on food, 30.7% on non-food goods and 22.8% on services. In the period 2001-2005 the endowment of households with durable goods improved, which shows the increase of living standards.

***

Curiosity of Money in the World

FERENC CSOMAFÁY

The Hungarian National Bank from Budapest, organises a special and interesting monetary exhibition between the 1th of august and 20 december, 2006, having the following topic: The Forint has 60 years. The purpose of the exhibitoin is to contribute to the developing oh people's financial - banking knowledge.

In the bank's center of visits different types of activities take place: financial exposures, viewing movies with financial topics, interactive games, there are possibilities to analyse different books and magazines on the subject. At the exhibition it is also possible to follow the coin evolution, the history of money, to get acquainted with the coin types of different countries, and the way of producing coins.

In the presented movies the following topics are emphasized: the history of the HNB, the evolution of money, the process of inflation and the history of the golden train.

The visitors have the possibility to control their knowledge on finance and banking by solving different tests, or participating at financial games.

Cuprins

GYÖRFFY DÓRA

Provocări globale și adaptare la economia națională: instituționalizarea disciplinei
politicii economice în Suedia 3

KOVÁCS GYÖNGYVÉR

Magazine universale online: posibilități în comerțul electronicj 28

KEREKES KINGA

Cum și din ce am trăit în 2005? Veniturile și consumul gospodăriilor
din Regiunea Nord-Vest în 2005. 35

CSOMAFÁY FERENC

Colindă în lumea banilor 45

VINCZE MÁRIA

Recenzie 49

PÁSZTOR CSABA

Noutăți în legislația economică și financiară 51

Comunicări 54

Rezumatul revistei în limba română și engleză 56

Contents

DÓRA GYÖRFFY

Global challenges and adaptation to the national economy: the institutionalization
of economic policy discipline in Sweden 3

GYÖNGYVÉR KOVÁCS

Universal online magazines: the possibilities in e-commerce 28

KINGA KERÉKES

How did we live in 2005? Income and Consumption of Households
in Region North-West 35

FERENC CSOMAFÁY

Curiosity of Money in the World 45

MÁRIA VINCZE

Review 49

CSABA PÁSZTOR

Novelties of the field of economical and financial law 51

News 54

Contents of the paper in Romanian and English 56
